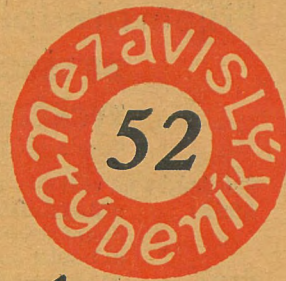

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 29. PROSINCE 1934

ZA KČ 2.—

Vše je jim dovoleno

F. PEROUTKA

Svaz národů je starou českou myšlenkou

Coudenhove-Kallergi

Ludáci – jací jsou

V. VILINSKÝ

Co má dělat Národní banka?

Kde jsou vlastně poraženci?

Probouzí se Německo z rasového opojení?

B. SEKLA

List J. Sv. Macharovi — Jiní z politiky také nic nemají — Nemocní v politice
Dějiny odborářství — Jak získat studentstvo? — Fašismus a ženy — Bojkot, z kterého není strach — O jedné koaliční chybě — Kam jde mladé Slovensko? — Jaký byl národní důchod československý — Jechlův návrat do společnosti — O naše university

Příjem předplatného na rok 1935 na všechny noviny a časopisy, vycházející ve SSSR

Katalogy časopisů a knih na požádání zdarma

Objednávky na veškerou sovětskou literaturu přijímá:

SSSR: »Meždunarodnaja Kniga« Moskva,
Kuzněckij most 18 (běžný účet čís. 263 u Státní banky SSSR, Moskva, Neglinaja 12).

ČSR: Melantrich a. s., knihkupectví — oddělení slovanských knih, Praha II., Václavské n. 42 (účet pošt. spoř. 20.208).

ČSR: Obchodní zastupitelství SSSR v Československu, Praha II, Lützowova 21 (účet pošt. spoř. 33.510).

Dárek pro každou příležitost americká

KNIHOVNA

nastavovací
libovolné sestavy
nejlevněji od firmy

J. KLÍMA

továrna amer. nábytku,
PRAHA - Vodičkova 22

Telefon 29502 - Též na splátky
za ceny nezvýšené!

RAZÍTKA NALEPKY

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čís. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

Styk se světem

pro obyvatele venkova udržuje ideální psací stroj Corona. Její jednoduchá konstrukce nepotřebuje oprav; Coronu lze vzít všude s sebou, aniž by trpěla, též psát se naučíte hravě sám. - Corona jest stavěna právě tak jako velký stroj, má totéž písmo, stejné mezery a dělá 10 průklepů. Přes to stojí jen polovinu. —

GIBIAN A SPOL.

PRAHA, Štěpánská 32, Tel. 351-5-1

Chtěl bych již dnes psát, ale později platiť. - Předložte mi návrhy.

OBSAH 51. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: R. Procházka: Opatří si Evropa nové nebezpečí Anschlusu? — Prof. J. Macek: Debata o operacích na volném trhu. — Václav Černý: Románová trilogie Karla Čapka. — Makedonští teroristé po světové válce. — Prof. B. Bydžovský: O našich univerzitách. — Zdeněk Smetáček: Benešův návrat. — V rukou policie a soudu. — L'armée internationale - International army. — Co zamýšlí národní sjednocení. — Akademickým občanům! — Cesta mladých k demokracii. — Cesta mladých napravo.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54

Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

Nevyžádané rukopisy se nevracejí — Předplatné na rok Kč 100—,
na půl roku Kč 50—, na čtvrt roku Kč 25—, jednotlivá čísla Kč 2—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praha č. 13301-24-VI z 10/1 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Vše je jim dovoleno

Člověk už pomalu neví, do jak strašné míry jsou někteří lidé zmateni a podrážděni a jestli vůbec nějaký argument na ně platí. Kdyby však se v lidstvu byla zachovala ještě nějaká jednota myšlení a cítění, ještě nějaká společná představa o lidskosti, kdyby, zkrátka, lidé byli ještě tak slušní jako byli v 19. století, stačilo by prostě ukázat na vraždění v Rusku a v Německu a dále už nepolemisoval. Vlna společného rozhořčení by se zdvihla. Avšak 20. století pokročilo v mnohých věcech mimo věc lidskosti: v té dokonce hluboce pokleslo. Kultura, čímž se vyrozumívá stav srdce a ducha, ne počet nebo dokonalost technických zařízení, byla téměř ve dvě roztržena politickými vášněmi. Zabíjení se nyní odsuzuje jen tenkrát, když zabíjí druhá strana, a každý, kdo má trochu naděje, že se dostane svým odpůrcům na kobytku, dává si pozor, aby princip politického vraždění neodsoudil docela. Význačnou známkou století v některých zemích je krutá, necitelná podlost vládnoucích. Jsou pevně přesvědčeni, že vše je jim dovoleno.

To je teď velká evropská otázka: mají Hitler a Stalin pravdu a je ostatní Evropa hloupá, když se ostýchá podobně vraždit? Běda této době, běda této generaci i budoucí, jestliže svědomí světa nyní docela jasně nerozhodne, na čí straně je morální pravda. Mnoho se teď nám demokratům domlouvá, že bychom se měli za to nebo za ono stydět. Dejme i tomu, že se máme za co stydět, že jsme se dopouštěli chyb, ale pohlédneme-li na své ruce, vidíme, že jsou čisté a nepotřísněné krví. Chyby demokratů proti chybám nedemokratů jsou jako kopeček proti hoře. Naše chyby nikdo neplatí životem. Avšak chyby fašismu a bolševismu platí se hned desítkami životů. My, demokraté a humanisté, se rozhodujeme, že se nebudeme ostýchat před zrakem historie. Uchováваме onen odkaz, který Evropa pomalu pěstovala a vybrušovala: úctu k lidskému životu. Jestliže jiní propadli zmatečnosti v této otázce, jestliže se dostali do stadia, které století 19. jasněji než století 20. by odsoudilo jako barbarství, my nesmíme být zmateni. To, co nyní ještě prožíváme, jsou léta zdivočelá válkou a revolucí. Mnoho lidí na vedoucích místech je ne zcela normálních — buď se odchyľují od lidského průměru přebytkem krutých pudů, nebo výjimečnou tvrdostí srdce: buď tím, že zabíjet je jim i rozkoší, nebo tím, že zabíjet jim nic neznamena. Nebudeme v této rozhárané době hledat poučení pro sebe. To není cíl, k němuž Evropa pracovala. To je asijská a středověká úchylka.

„Národní listy“ velice se rozhořčily nad nejnovějším vražděním v Rusku, mnohem více dokonce, než nad vražděním, které se sneslo nad Německem 30. června 1934, ačkoliv to bylo vraždění ještě důkladnější. Tenkrát tón jejich rozhořčení byl podstatně nižší. Snad jim připadá, že fašistická kulka v lidském mozku přece jen lépe se snáší s kulturou než bolše-

vická kulka na stejném místě. Nechceme brát „Národním listům“ právo na rozhořčení, ačkoliv ovšem musíme žádat, aby na stejné příčiny stejně silně reagovaly. Avšak na jednu věc „Národním listům“ právo upřít musíme: aby se tvářily tak, jako kdyby na rozhořčení nad ruskými vraždami měly monopol, jako by mimo ně to už nikoho nevzrušilo. To není pravda: celý demokratický střed, celá demokratická levice stejně se rozhořčuje. Rozdíl je snad jen v tom, že my ostatní obojí vraždění, německé i ruské, pokládáme za stejně hnusná a že nevymýšlíme si pro Hitlera a Goeringa omluvy jako: „aspoň zavedli pořádek“. Konec konců, když už takovou omluvu byli bychom ochotni připustit, platila by i pro Stalina. Neboť, nepochybně, i on zavedl pořádek.

Nikoliv, my demokraté nehodláme zakrývatí ruské události žádnou shovívavostí. Ačkoliv sovětské Rusko táhne s námi nyní za jeden provaz v mezinárodní politice, ačkoliv jeho pomoc proti Německu a jeho podpora Svazu národů musí býti uvítány, ačkoliv my tedy nyní máme z Ruska i prospěch, nesmí nám to překážeti, abychom neviděli hnusnost všude tam, kde se vyskytuje. A v Rusku skutečně vyskytlo se nyní mnoho hnusnosti.

Nám, kteří jsme zvyklí na evropský právní řád (Německo zatím s nadšením vyloučilo se z Evropy), musí připadatí zcela obludným postavení obžalovaného v Rusku, a nikdo, ani úvahy o okamžité politické účelnosti, z nás nevynutí souhlas k tomu, nebo aspoň pomlčení o tom. Víme, že komunismus je nekonečně blíže pravdě než fašismus, toto hnutí, jehož jedinou kostrou je podvod, ale víme stejně, že ruský komunismus nepřestává se ubírat k svému cíli cestou, která zůstává bestiální. Nebudeme se namáhat s hledáním a vymýšlením jiného slova. Sovětské Rusko vneslo do právního řádu zcela bestiální novinky: přelíčení koná se v nepřítomnosti obžalovaného, kterému není dovoleno vzít si ani obhájce. Soudcové mohou se bez odporu vypovídat, jak chtějí, mohou vzít za pravdu, cokoliv jim libo. Mohou podle ruského právního řádu dokonce ještě více: mohou trestat i rodinu obžalovaného, ať jakkoliv neúčastněnou. To ovšem není žádný soud, to jsou vraždy, to je válečný zvyk brát si rukojmí a pobíjet je při první příležitosti. Stalin ještě pokládá za zbytečno omezovat zabíjení na osoby vinníků: on, jak jsme dostatečně poznali, zabíjí rukojmí. Od r. 1927, kdy naposledy byla zabíjena rukojmí po celých desítkách, se jeho svědomí nijak nezjemnilo. V Rusku rádí táž asijská, o které tak výmluvně a hněvně mluvil Gorký, dokud neuzavřel ještě své kompromisy s vládou. Asijská — to znamená v prvé řadě necenit si lidského života. Šedesát lidí bylo nyní v Rusku zastřeleno po atentátu na Kirova. Obvinění bylo: příslušnost k teroristickým bělogvardějským bandám. Jak potom bolševická vláda sama úředně doznala, atentát na Kirova nevznikl mezi bělogvardějci, nýbrž v řadách komunistické opozice. To znamená strašnou věc, i v sovětském

Rusku strašnou: šedesát lidí bylo zastřeleno zcela nevině.

„Národní listy“ dlouho budou hledat, než najdou někoho ve středu nebo na demokratické levici, kdo by s touto asiatickou sympatií nebo se bál vyslovit, jak je mu odporná. F. Peroutka.

p o z n á m k y

Kde jsou vlastně poraženci?

Slovo „poraženci“ je v pravicovém tisku velmi oblíbený výraz. Užívá se ho tam pro levici. Levice prý se bojí zdůrazňovat naši státní sílu při jednáních mezinárodních, doma prý se zas krčí před Němci, podlízá prý všemu cizímu, hríbí se před každým přivandrovalcem, nedovede rázně vystoupit proti „nepřítelům národa a státu“, zkrátka je poraženecká. To je tedy teorie pravicového tisku. Teď však prosíme čtenáře, aby se s námi podíval, jaká je skutečnost. Dobře jsme pozorovali pravicový tisk, jak se ošival, když v Ženevě padlo rozhodnutí o jugoslávské stížnosti, jež celý seriosní světový tisk označil jako úspěch Malé dohody a nakonec i Společnosti národů. Náš pravicový tisk se však všemožně namáhal, aby z tohoto úspěchu udělal neúspěch. Jeden z těchto listů šel dokonce tak daleko, že psal o „porážce v Ženevě“. Zdravý rozum by jistě usoudil, že tito hlídači národní cti a síly budou mít neomezenou radost, kdykoli stát dojde nějakého uznání nebo úspěchu. Ale to by špatně znal psychologii našich pravičáků. Ti mají naopak ohromnou radost z každého státního neúspěchu, a když neúspěchů není, musí si je aspoň vymyslet, aby měli nad čím si mnout ruce. A tohleto perversní počinání se odvažuje vytýkat levici poraženectví. Posuďte sami, kdo je větší poraženec — pravice či levice? Z. S.

Probouzí se Německo z rasového opojení?

Když v Německu převládla po vítězství hitlerismu ideologie známých rasových teoretiků, zdálo se, jakoby celá německá věda byla rázem usměrněna. Je dobře známo, že jeden z nejvýznačnějších rasistů, H. Günther, ještě r. 1930 se setkával se značným odporem oficiálních vědců; byl jmenován profesorem university v Jeně toliko přes odpor jejich profesorů i rektora, na nátlak vlády. Po převzetí moci nacionálními socialisty však se zdálo, jako by se všichni odborníci v antropologii i příbuzných oborech předháněli v dokumentování své pravdivosti o nadřazeném poslání nordické rasy. Mnozí z nich ovšem jistě si zachovali čestnou rezervu; často se shledávají s prohlášeními a vyznáními nové německé víry jenom v nutných několika úvodních slovech, která stavěli v čelo svých knih a prací, jinak dále po staru objektivních a odborných. To platí zvláště o odvětví nejbližší příbuznému, totiž o pracovníci z oboru lidské dědičnosti a eugeniky. Samotný název eugenika ovšem byl nyní opuštěn a zaujat pod širší jméno rasové hygieny (kterýžto termín má ovšem také svůj užší, právě „rasistický“ význam). Právě eugenickým snahám se dostalo nyní v Německu největšího uplatnění; po prvé na světě podniká se zde skutečně eugenická populační politika v tak velkém rozsahu a s tak velkým úsilím. Ale skuteční přípravitelé a propagátoři reálních populačně politických opatření, která nynější vláda německá zavádí, daleko nebyli všichni stoupcem dnes vládnoucího směru. Byli mezi nimi i příslušníci sociální demokracie a dokonce jeden vynikající jezuita, dnes ovšem také stojící v ústraní. Nacionálně socialistické hnutí ovšem ochotně převzalo tyto snahy jako vítané doplnění svého věcně dosti skrovného programu.

Rasové teorie nadělaly v Německu i po světě hodně hluku; zdá se však, že se význam tohoto celého rozruchu přeceňoval. Kromě zásahů protizidovských neprovedli rasisté vlastně ze svého programu, jímž je prosazení nordického ducha i těla v německém národě, dosud vlastně nic konkrétního. Jejich úspěchy protizidovské pak sotva jsou výsledkem snahy k nějakému uvědoměle vytčenému cíli, nehledě k tomu, že si k nim v celku Německo sotva může gratulovat — ať už po stránce národohospodářské či jiné. Antisemitismus německý je stejného rázu i původu, jako všude jinde, jako i u nás. Pramení z tradičních a pudových pocitů a je živěn zkušenostmi konkurenčními v nejrůznějších oborech, které ovšem svědčí spíše

pro větší výkonnost tohoto nenáviděného plemene, než pro jeho méněcennost.

Ve skutečných populačně politických opatřeních není po otázce rasové vlastně ani stopy. Ve známém sterilizačním zákoně, který nutno považovati snad za nejcejnější výsledek tohoto nového zaměření státní politiky, není o rasách ani slova; jsou tam pouze vyjmenovány jednotlivé nemoci, na které se toto ustanovení vztahuje, a právnícké formalities s jeho prováděním spojené. „Nelze si dobře představit, jak by bylo lze zákona zneužití proti rasově nebo politicky nepohodlným lidem“, napsala E u g e n i c s R e v i e w, orgán Mezinárodní federace eugenických organizací. Podle mínění většiny vážných znalců je zákon dokonalý po stránce lékařské i právnícké. Ustanovení o možnosti použití násilí působí ovšem nepříznivým dojmem, ale stejné ustanovení obsahuje větší zákonů o eugenické sterilizaci, platných ve více než polovině ze Spojených států amerických; v praxi se používá vždy především poučování a nátlaku nepřímého.

Také v pozitivních snahách o oživení německé populace je velmi málo rasistického; sem ovšem pronikl antisemitismus, neboť pro různé ty sňatkové půjčky, čestná kmotrovství a plánovanou vnitřní kolonizaci se již vyžaduje příkaz rasové čistoty. Ale pouze rasové čistoty ve smyslu arijsťví. Již Slované na př. jsou Němcům rasově docela přijatelní. Opakujeme znova, že antisemitismus je všude, i v Německu, více nálada a ressentiment nežli program. Tuto náladu překonat, není ani pro vážného a objektivního člověka nic lehkého. Vzpomeňme Masaryka: „Rozumově jsem překonal antisemitismus dávno — citově snad nikdy!“

Že vlastní rasový program ve smyslu na př. Güntherově, t. j. ve smyslu snahy o podporování nordického živlu jakožto rasově nejcejnějšího, až snad by se podařilo získat mu naprostou převahu nebo úplnou čistotu v německém národě, není vůbec proveditelné, o tom nepochybovali vážní lidé nikdy ani v Německu. Je nepředstavitelné, že by všichni ti anthropologové, biologové a ethnologové, kteří před tím tyto ideje naprosto odmítali, byli nyní buďto úplně obráceni, anebo v emigraci. Většina jich zůstala na svých místech a pokračuje klidně ve své práci. Ovšem jistou dobu mlčeli, nebo se jen soukromě vyjadřovali proti rasistickým parvenum. Nebylo vzácností slyšet takto soukromě kritiku a odmítání rasových teorií i na oficiálních místech r a s o v ě hygienických: „Günther má určité zásluhy o zpopularisování biologického myšlení, třebaže ne dost jasně a bezvadně. Ale jeho názory nelze pro reální populační politiku vůbec upotřebit. Nemůžeme zahájit rasový boj mezi samotnými Němci.“

Nyní konečně začínají podobné kritiky pronikat i na veřejnost. M ü n c h. m e d. i. z. W o c h e n s c h r i f t přináší v jednom z posledních čísel citát výroky, učiněných za zcela oficiální příležitosti, na vzdělávacím kursu NSDAP v Magdeburku, drem Bartelsem; podle něho obcházeli dnes v německém národě fanatikové, kteří přesto, že nedávno ještě vůbec neznali význam slov arijský a semitský, chtějí nyní každého spoluběžce určovat, je-li nordické či baltické rasy, nebo nemá-li snad příměs ostickou nebo dinárskou. Z německého národa nelze udělat pokusnou králikárnu k vypěstění čisté nordické rasy; nezáleží vůbec na tom, je-li něco takového vůbec možno provést, a není jasné, k čemu by mohla být nějaká nordická rasa dobrá za nějakých tisíc let. Záleží jedině na tom, aby byl udržen a podporován dědičně zdravý německý člověk. K čemu vede dnešní rasistický humbug, ukazuje dr. Bartels na příkladě z vlastní praxe: přišla k němu mladá žena, která žádala, aby byla sterilisována, protože má v sobě ostické (t. j. východní) „převrstvení“!

Téměř současně přináší Deutsche med. Wochenschrift článek anthropologa prof. Kruse z Lipska o lebečním indexu, který boří přímo základy běžných (jeho vlastní výrok: übliche) rasových teorií. Ukazuje, že lebeční index (poměr šířky a délky hlavy), který jest běžnými rasovými teoretiky považován za jeden ze základních rasových znaků, daleko není výhradně určen dědičností, nýbrž podléhá do velké míry variabilitě vlivem okolí. Cituje pokusy, ze kterých vyplývá, že lebeční index se mění až o 8 jednotek podle toho, je-li novorozeně ukládáno tak, že hlavička leží na zátylu nebo na boku (také pokusy na jednovaječných dvojčatech). Děti, vybavené císařským řezem, jsou vesměs krátkolebě: domněnka o krátkolebosti starých Slovanů a Keltů je dávno vyvrácena. „V tábore rasových teoretiků ovšem si těchto pozoruhodných dat nevšimli, poněvadž se jim právě nehodila do jejich dogmatu o dědičnosti lebeční formy.“ A dále: „Výsledky historické a předhistorické anthropologie mluví vesměs v neprospekch běžné rasové teorie.“ („Nordickou rasu“ píše Kruse v uvozovkách, tedy na ni zřejmě málo věří.) Samotnou otázku

dědičnosti tvaru lebky atd. nelze tím ovšem považovat za vyřešenou; ale to je otázka odborná a stojí jistě za zaznamenání tento kritický hlas právě v dnešní době.

Uzavíráme tedy, že seriosní německá věda rasové pověře a náladě nepodlehla, a po určité době mlčení uprostřed rasistického povyku hlásí se nyní znova k slovu. *Bohumil Sekla.*

List J. Sv. Macharovi

Mistře!

Dovolte nejprve vzpomínku. Je tomu již přes 20 let — byli jsme studenty na střední škole. Vaše básnická díla podmanila naše srdce i rozum. Stal jste se vůdcem naší studentské generace. Žili jsme Vámi a byli jsme ochotni pro Vás se bit. S Vámi nenáviděli jsme Habsburky a Rakousko i povrchní vlastenečství mladočeského typu. Naučil jste naši generaci projevovat lásku k vlasti a národu jinak než silou hlasivek. Tepal jste nemilosrdně vlastenecké strašáky a kácel statečně vlastenecké modly národa. Byl jste nám programem.

A když přišla světová válka, vzrostla ještě naše láska k Vám. V té době modlili jsme se Váš Žalm, aby národ stal se tvrdou ocelí. Tak, jak jste se nám jevil ze svých knih, tak jste se ukázal statečným a tvrdým v kriminále. Již ne studenti, ale vojáci děkovali jsme Vám, že jste posílil naši víru a naději.

Potom přišel převrat — a tu nastává první nedorozumění. Nemohli jsme pochopit, že „boží bojovník“ šel za „korouhvičkou větrnou“ a odložil péro a vzal šavli. Stal jste se inspektorem armády. Věříme, že bylo na Vás naléháno, abyste tak učinil. — Ale to není plná omluva pro básníka — vůdce generace. Od toho jsme měli právo žádat, aby nepodlehł domluvám a šel svou vlastní cestou básníka a vůdce — tak jako šel dříve. Brzy se ukázalo, že více, než Vašeho meče, republika potřebovala Vašeho péra. I Vy, mistře, jste se o tom pozdě, ale přece přesvědčil.

Ale naše láska byla veliká — omlouvala tato nedorozumění a bránila Vás proti pomlouvacům, kteří v kavárnách i na schůzích napadali Vaši čest.

Když jste se zase chopil péra, četli jsme v novinách první básně zklamání z nynější sbírky básní „Tristium Praga“. Věřili jsme, že jste se vrátil mezi nás. S nadšením uvítali jsme v r. 1928 Váš projev proti reakci. Byl to projev pěti významných osobností a mezi nimi byl jste i Vy. Protestovali jste energicky proti ohrožování českého duchovního života nemožnou censurou a zjistili jste, že je to zbabělý útěk měšťáctva od nejrprimitivnějších zásad pouhého liberalismu minulého století. Mistře, byli jsme Vám za to vděční. Našel jste starou odvahu a dal průchod svému zklamání. Od „Tristium Vindobona“ dospěl jste k „Tristium Praga“. Čekali jsme, že se uchopíte opět vedení. Vaše projevy tomu nasvědčovaly.

Najednou jste nás překvapil. Začal jste mluvit prostřednictvím tisku z periferie. Byli jsme zaraženi a mrzelo nás to. Ale my Vás opět omlouvali, že Vás snad jiní umlčují.

Mistře, víte sám, když milujeme, odpouštíme — — — 8. prosince 1934 připravil jste nám úplné zklamání. — Cítili jsme s Vámi a chápeme i dnes Vaše roztrpčení. Nemůžeme však pochopit, že jste zahořkl i proti těm, kteří Vám neublížili a kteří Vás měli opravdu rádi. Obrátil jste se zády k nám — ke generaci, kterou jste vychovával a vedl. Vychoval jste nás k odporu proti hlasivkovému a pivnímu vlastenečství a vychoval jste nás k hlubšímu pojmání češství. Vedl jste naši generaci pod praporem pokroku. Za to jste byl špiněn a zrádcován vlasteneckou ulicí.

Mistře, vzpomínáte si ještě na některé tváře z této ulice? Rozhlédněte se kolem sebe a uvidíte, že je jich nyní dosti kolem Vás, jen tváře mají zestárlé a ironický úsměv na rtech. Mistře, což opravdu neslyšíte ten mefistovský výsměch nad koncem básníka — bojovníka božího?

Jsa stár a osobně roztrpčen, přešel jste k nepříteli, proti kterému jste bojoval po celý život.

Měl jste kdysi Satyra, „jenž s lehkým úsměvem na rtech pozoroval všelijaké ty slabůstky a slabosti jak drobných lidí tak uznávaných herců, tak nesmrtelných obyvatelů Olympu. A měl jazyk, jenž rád pověděl, co oko duše vidělo.“

Ten Váš satyr je mrtev. Ale oči Vaší generace s úžasem pozorují slabost svého bývalého vůdce, který z důvodu zahořklosti proti osobám opustil myšlenku pokroku. Jděte s reakcí, jděte se Stříbrným a Preissem za mravním i sociálním povznesením národa — — — Ironie osudu!

Máte najednou v účtě každy (!) projev národního smýšlení, ale zapomněl jste, že

„nectili jsme, neslavili
vlastenecké kramáře,
neomylné hierarchy,
zasloužilé copáře.“

Vyslovujete radost, že se studentstvo vrací k národní práci. Nepochybujeme o tom, že nepovažujete za národní práci výkřiky a nadávky proti marxistům, židům a emigrantům, aneb snad rozbíjení oken při demonstracích. O jiné práci prozatím nevíme. Možná však, že se této národní práce zřašizovaného studentstva dočkáme, až budou tito lidé zvedati kulturní úroveň národa pálením knih. Buďte přesvědčen, že mezi těmito budou i Vaše knihy!

J. Sv. Machare, již nejste náš, my nejsme vaše generace.

Vaše dílo zůstane nám jako doklad konce jednoho básníka — vůdce — božího bojovníka.

„Tož konec. Mluvit dál? Proč? Nač?

Už k řeči není ani slov,

zde zněl by už jen tichý pláč — — —“

Vladimír Matula.

Jiní z politiky také nic nemají

Proti kritice dr. Kramáře používá národní demokracie sentimentálního prostředku: staví obraz dr. Kramáře jako politika — jak říká — který nejen že z politiky nezbohatl, ale který z politické činnosti zchudl. Není tu potřeba rozvádět otázku, zda dr. Kramář zchudl a proč zchudl. Při rozboru této otázky by se zjistilo, že obtíž hospodářské — které snad dr. Kramář má — nesouvisí přímo s jeho prací politickou. Snad jen pětud, že se věnoval politické práci a zapomínal na svůj průmyslový podnik. Ale to není jen případ dr. Kramáře. S tím musí počítati každý podnikatel a každý živnostník, že jeho podniku a jeho živnosti se nepovede dobře, nebude-li se o ni starati.

Nutno však odmítnouti snahu, která chce tu postaviti dr. Kramáře jako (snad) jediného člověka, který u nás z politické práce nic nemá.

Jsou tisíce a tisíce lidí, kteří z politické práce ničeho nemají, ale nemluví o tom. Kdo zná trochu dělnický život, pozná, kolik set, tisíc lidí tu pracuje s krajní oddaností, aniž kdo z nich by z práce politické měl nějakou osobní výhodu. Tito malí lidé na svoji politickou práci doplácí. Časem i penězi. Mají svoji práci, práci bídně placenou; pro svoji práci mají různé potíže v továrnách, které jsou majetkem národních demokratů. Tito lidé nasazují večery, tito lidé tahají korunky z kapes, tito lidé nemají času pro sebe, a to vše proto, že věří myšlence. Tito lidé pracovali dvacet, třicet let pro stranu, pro myšlenku. Z této práce neměli haléře. Měli jen potíže a tu a tam zklamání, že myšlence, za kterou jdou tak věrně, se neslouží všude tak věrně. Strká-li nám národní demokracie stále před oči obraz dr. Kramáře jako muža, který z politiky „nic nemá“, prosíme ji, aby to nedělala. Kdo se vyzná v dělnickém životě, může takových lidí, kteří „z politiky nic nemají“, jmenovati na jeden ráz celou dlouhou řadu. Může na jeden ráz jmenovati řadu dělníků, kteří jsou bez práce, kteří se utahují a při tom jsou na svém místě. Každá ple-nárka, každá konference jest přehlídkou těchto lidí, kteří z „politiky nic nemají“. Snad jsou tu i plevy, ale doufejme, že i socialistickým hnutím zavane větřík, který tyto plevy odfoukne. Ale to odfoukne jen plevy. Zůstane tu množství řadových vojáků myšlenky, lidí, kteří „z politiky nic nemají“. Dělnické hnutí má těchto lidí tisíce. A proto nepotřebuje chodit se sentimentálním obrázkem jednotlivce.

V. Gutwirth.

Nemocní v politice

„Národní listy“ i jejich sprostší vydání „Polední list“ zlobí se na poslance dra Stránského pro jeho charakteristiku dra Kramáře dnes churavěcího. Snad dra Kramáře choroba omezila pohybově, ale pravidelně jeho politické úvodníky v N. L. nenavědění tomu, že by ztratil něco na své politické účtosti. Je choroba dra Kramáře omluvou pro jeho úvodníky? Přidržíme zradlo naší pravici! Generál Medek mluvil o spisovatelce Tilschové, politicky neangažované, ve spojitosti s koncentračním táborem za to, že podepsala projev spisovatelů proti kulturní reakci. Karel Čapek na to dotázal se generála Medka, ví-li, že Tilschová je stará a churavá žena. Za něj odpověděla v N. L. paní Dyková, aby paní Tilschová,

je-li stará a nemocná, hleděla si léčení a nepletla se do politiky. V politice prý neplatí sentimentalita. Nuže, co kdybychom to obrátili a doporučili rovněž dru Kramářovi, aby raději pěstoval si zdraví a nepletl se do politiky, která je nesentimentální?
V. Hk.

Dějiny odborářství

V Dorsetshire v Anglii oslavovali nedávno sté výročí tolpuddleských mučedníků. Bylo to sedm zemědělských dělníků, kteří byli před sto lety odsouzeni k deportaci a nucené práci do nehostinné tehdy Austrálie. Po stu let jsou Trade Unions uznanou a mocnou složkou anglického veřejného života. I v ostatních zemích mělo odborářství počátky stejně kruté. A dnes je odborářství podle mírových smluv v Mezinárodní organizaci práce legitimním subjektem mezinárodního práva. Má dokonce právo pohnati k mezinárodní odpovědnosti vlastní stát: tedy trhlina ve státní suverenitě.

Anglické výročí i sjezd Odborového sdružení čl. nám připomínají, že nebyly ještě napsány obecné dějiny odborářství. A přece je živelný růst odborových organizací neobyčejně zajímavý zjev sociologický. Odborové organizace jsou první úspěšnou solidaritní opravou individualistické společnosti a hospodářství. Tím vrstvá do liberalismu a pomáhá jej překonávat nová zásada, jež bude nepochybně etickým společným jmenovatelem nové se rodící společnosti jako je víra ve výlučnou spásitelnost individualismu (zejména hospodářského) základní notou řádu dožívajícího. Málo co přispělo tolik k přeměně společnosti z anarchického pralesa dravého původního individualismu v organickou, organizovanou a organizující se sociální jednotu. Stálo by proto za to, aby byl tento podivuhodný sociální zjev zhodnocen ve všech složkách a souvislostech. Máme sice zajímavé dílo Horáčkovy, je dosti prací menších, všimajících si rozličných stránek minulosti zaměstnaneckého hnutí, ale to vše je spíše rázu popisného nebo s hlediska a pro potřeby jednotlivých organizací a směrů. Uceleného obrazu o počátcích a vývoji odborářské myšlenky, o jejím přetvářecím vlivu, o její úloze ve společenské skladbě dosud nemáme.

Je-li potřeba dějin odborářství, tedy řekneme hned, že se připozdilo. Mají-li být úplně, už by se mělo začít s psaním. Je to úloha nesnadná — a bude těžší a těžší. Vymírají totiž první pamětníci počátků. Co vezmou ze svých pamětí do hrobu, je navždy ztraceno. Už proto by se měla starati každá odborová organizace o své letopisy — zejména všechny organizace starší.

U starších organizací totiž scházejí většinou písemné prameny. Většinou začínaly tyto organizace jako nezákonná, stíhaná sdružení — v podzemí. Proto ani nebylo chuti schovávat písemnosti, aby nepadly do slídivých úředních rukou jako usvědčující důkazy. Jindy zase přišly na zmar z nepochopení pro jejich dokumentární cenu — zvláště při slučování organizací. Proto zůstanou důležitým pramenem osobní vzpomínky jejich zakladatelů a starých činovníků.

Budou-li napsány dějiny odborářství, budou ve své popisné části nesmírně napínavou a jímavou četbou. Tu vyjdou najevo jedinečné příklady hrdinské obětavosti a nejčistšího nadšení prostých lidí. Hrdinství tím většího, že prokazovaného denně, bez naděje na odměnu, za nejnevůlnějších poměrů, prokazovaného prostě a jako by se romumělo samo sebou — jen z nesmírné a vroucí lásky a věrnosti myšlence. Budou to strhující důkazy, jakou mocnou, vítěznou silou je ve společnosti družnost, překonávající pro vyšší stupeň lidského života hamizné sobectví. Byli to prostí, chudí a udřeni lidé, kdo v dobách přibývajících sociálních stínů vytušili obrozující, rozsvěčující moc nového principu a dali světu vzor idealismu nejčistšího zrna. Přes mnohé nedostatky, přes některé novější případy kořistnictví a prodejnosti (žluté organizace) je odborářství síla velmi živá a schopná velkého rozvoje. Nemůže tedy být nudné, jak se zdá na první pohled. ld.

Jak získat studentstvo?

Je jisto, že socialistické strany by si měly položit otázku, jak lépe studentstvo připoutati k myšlenkám socialistickým. Po této stránce bude zajímavé srovnati — aspoň několika řádky — jak referoval „Venkov“ o valné hromadě agrárních akademiků a jak referovalo „Právo lidu“ o plenární výroční schůzi soc. dem. studentstva.

Není nezajímavé uvést, že referát o agrárních akademických čteme ve „Venkově“ na první straně, kdežto v „Právu lidu“

na straně desáté. Ale to je jen charakteristická maličkost. Nápadný rozdíl jest v tom, že na sjezd agrárního studentstva přijde ministr, který tu pronese projev, že přijde úřadující místopředseda strany, že přijde agrární předseda poslanecké sněmovny, že tu referuje přisedící zemského výboru, zatím co v referátu o plenární schůzi soc. dem. studentstva se dočteme, že výkonný výbor zastupoval placený tajemník. To je velký rozdíl, přijde-li na sjezd agrárního studentstva první garnitura agrární strany a přijde-li na plenární schůzi soc. dem. studentstva — jeden tajemník. Bylo v poslední době řečeno: socialisté učte se od agrárníků! To platí i v tomto případě. Chtějí-li mítí socialistické strany studentstvo, musí mezi studentstvo skutečně jít, a čelní politikové socialističtí musí studentstvu věnovat pozornost. A tu jest velký rozdíl, když vedoucí agrární politikové jsou mezi studentstvem velmi často, a když socialistický student vidí socialistického předáka jednou za čas jako vzácného hosta. Chtějí-li socialisté mítí studentstvo, musí jednati jinak než dosud. Či má studentstvo, studovaná inteligence pro socialistické strany menší význam, než má pro agrárníky?
V. G.

Fašismus a ženy

Dnes je třeba ujasnit i všem ženám, kde je jejich místo. Totiž všem ženám pracujícím, které jsou činny jako učitelky, profesorky, úřednice, studentky, lékařky, zaměstnankyně soukromé i veřejné, dělnice. Bylo by chybou, kdybychom považovali za samozřejmé, že všechny tyto ženy chápou reakční a protifašistický charakter fašismu. Bereme-li dnešní příklady pro poučení z fašistického Německa, je to proto, že tady nejostřeji vystupuje rozdíl v právech a možnostech žen před fašismem a za jeho vlády. Vždyť Němky — kromě Američanek — byly nejdál ve svých právech, účastnily se aktivně ve všech oborech práce a proto musí být jejich vyřazení z pracovního a intelektuálního života dnešního Německa nejnápadnější. Ověřeny a naprosto seriosní materiál, který mám po ruce, dokazuje, že tu nelze mluvit o nějakém přechodném úkazu, nýbrž o záměrném postupu proti pracujícím ženám.

První hitlerovské výnosy a nařízení byly namířeny hlavně proti ženám t. zv. středních vrstev. S nástupem fašismu byly ženy zbaveny všech dobytých posic. Zmizely z veřejných úřadů, ze škol, z nemocnic, ze zákonodárství i hospodářské správy státu a obcí. Lékařkám zakázáno provozovat praxi, ředitelky škol a ústavů suspendovány. Spolková činnost žen byla přerušena. Nařízení o rozpuštění a zastavení nestihlo jen spolky a organizace, které měly novému státu „nebezpečný charakter“ feministický, pacifistický nebo levě orientovaný. Byla zakázána činnost i spolkům a sdružením charakteru vysloveně reakčního, jako na příklad „Königin Luise-Bund“ nebo „Vaterländischer Frauenverein“.

Nejhorší postup a nejbezohlednější je však veden proti samostatnému hospodářskému postavení žen. Byly vydány zákony, které zbavují míst a výdělku nejen ženy provdané, ale též ty ze svobodných, o kterých úřady nabyly přesvědčení, že je hospodářsky „zabezpečují“ jejich rodiče nebo sourozenci. To se týká hlavně žen středních vrstev. Mnohem hůř jsou na tom ještě ženy-dělnice, které jsou odkázány přímo na svůj výdělek. Tím spíše, že nebyl dodržen slib mužům, že jejich platy budou takové, aby z nich mohli žít ženu a rodinu. Naopak, při „úpravě“ mezd a platů mužů, která se rovná dnes asi 30procentnímu snížení a při stálém stoupání drahoty, nemohou muži pomýšlet na zakládání nových domácností.

Jak jsem již uvedla, protizenská zákony a nařízení byly namířeny proti ženám středních vrstev. Dělníci marně čekali, že podobným nařízením dostanou se na místa žen. A tak došlo k tomu, že se nabízel za ženských mzdů, které mnohdy tvořily jen šedesát procent jejich mzdy. Teprve teď byla propouštěna celá osazenstva továren a podniků, které zaměstnávaly ženy. Protože tyto ženy byly by vydány smrti hladem a protože nebylo opory v nějakých minimálních mzdách nebo mzdových tarifech — to všechno pochoval nový řád — musely se spokojit s nabízenou mzdou, která byla již hotovou almužnou. Úroveň dnešních platů má za následek nesmírné zbídačení pracujících žen. O tom vláda ví, ale musí, jak říká ústy svého ministra dr. Fricka, trpět tento stav „k překonání hospodářské krise“.

Ale ani toto nestačilo, stále byla nabídka pracovních sil neúměrná k poptávce. Proto byly zřízeny, právě jako pro muže, i pro ženy novotvary: nouzové tábory práce a podobné. Tak existují v Mnichově a v Frankfurtě Ženská pracovní kasárna a kromě toho je po různých okresích zřízeno 242 pracovních táborů, kde mají být ženy vedeny ve výchově hospo-

dyňské a školeny k úkolům mateřským, kde ale ve skutečnosti jsou militarizovány a podrobeny přípravě žen pro příští válku.

Snahou vlády bylo, aby čelila ve velkých městech nahromaděním nezaměstnaných vrstev, hlavně dělnictva a v důsledku toho i nebezpečí projevů a výbuchů nespokojenosti. Proto vymyšleny t. zv. „Arbeitschlacht“. Do této akce byly vtaženy i nezaměstnané ženy; desítky žen ve věku mezi 15 až 50 let bylo nuceně přiděleno na venkov. Rozumí se, že se vyskytly obtíže s ubytováním: nebylo možnosti ani dobré vůle, ubytovat je nějak slušně. A tak se po těžké, nezvykle tvrdé práci a jen za jídlo, často velmi nedostatečné, musí spokojit spaním na slámě v nouzových barácích nebo neodděleně v čeledníku spolu s pacholkou. K těmto nuceným pracem na venkově jsou komandovány i ženy-matky. Po dobu této „Lands-hilfe“ jsou dítěti umisťovány v sirotčincích.

Je pochopitelné, že všechna tato nařízení, která tak nesmírně zhoršují postavení pracujících žen, setkala se s jejich odporem. Ten je však lámán velmi brutálně: kdo se nepodvolí, tomu je vzat nárok na práci i jakoukoli podporu. Kdo by se v těchto nucených institucích zprotivil některému nařízení, ztrácí nárok na práci a podporu — ale nejen to: také kdokoli z těch, kdo by se dotyčného nebo dotyčné ujal, je vyhozen z práce nebo podpory.

O. V-á.

Bojkot, z kterého není strach

Jako odpověď na známý projev Obce spisovatelů počali Sjednocení hlavně pomocí svého krajinského tisku propagovat myšlenku bojkotu knih oněch spisovatelů, kteří onen manifest podepsali. Blízký se vánoční knižní trh poskytoval jim naději, že mstící rána tne do živého. Propagátoři této „myšlenky“ poznali však velmi brzy, jak hluchá je oblast kultury k jejich heslům made in Germany (od bojkotu k pálení knih není přece tak daleko) a také včas od všeho utekli. Jen nějaký mužík v „Lidových listech“ ze dne 22. prosince je ještě tak naivní a neinformovaný, že vypravuje o tom, jak se leví spisovatelé třesou před bojkotem. Kdyby prahnul víc po pravdě a neinformoval se u některého dobrého nakladatele nebo knihkupce, byl by získal poučení, o tom, že je mnoho věcí, které ohrožují prodej dobrých knih, ovšem nejen levých, a existence jejich autorů a nakladatelů, že však mezi nimi není nepřítel „Národních“ nebo „Lidových listů“. Každý do poměrů jen trochu zaslíbený ví, že čtenářský okruh těchto listů a jejich partajů a čtenářů české prosy a poesie jsou dva velmi protilehlé světy. Mezi dnešními čtenáři „Národních listů“ a tisku Stříbrného, těžko by se hledalo čtenáře poesie na příklad Dykovy, jedině a snad od Dyka znají jen „Ad usum pana presidenta“, tak jako skutečně hodnotná katolická literatura musí být vydávána socialistickým nakladatelstvím, má-li nalézt své čtenáře.

Ostatně uplynulý vánoční knižní trh toto vše potvrdil. Nikde nebylo lze pozorovati, že by knihy autorů manifestu šly hůře na odbyt, naopak, možno říci, že byl o ně místy zvýšený zájem, tak jako vůbec letošní vánoční trh vyvíjel se slibně ve prospěch dobré literatury. Zabezpečení jejího odbytu může přinést jen zlepšení a stabilisaci příjmů veřejných i soukromých zaměstnanců, učitelů, profesorů, asistentů klinik atd. Jen zde a nikde jinde je základna našeho kulturního života. Jedna dvacetikoruna, o níž se snížil příjem jednoho učitele, ohrožuje existenci dobré československé knihy víc, než všechny výzvy sjednocených šejdristů včetně některých katolických redaktorů.

Nakladatel.

O jedné koaliční chybě

Bylo to už mnohokrát řečeno, ale je nutno to opakovat znova a znova: koalice neumí svá zákonná opatření a své projekty vhodným způsobem prezentovat obecnstvu. S tím, co skutečně udělala dobrého, se málokdy dovede pochlubit a co slibného zamýšlí, to si obvykle nějakou nejasností skazí. Tato chyba se zejména často opakuje na veřejných zastávaních. Vláda pro ně chce něco udělat nebo chce napravit nějakou starou tvrdost. Konají se porady, propočítává se to, je to zkrátka ještě všechno velmi neurčité, ale už v tomto stadiu s tím zpravidla nějaký nedočkavý politik nebo strana vyrazí na veřejnost a slibuje, co se všecko stane. Vzbudí tím ovšem veliké naděje a veliké očekávání. Nakonec se ukáže, že se věc finančně nedá dobře provést, i omezí se chystané opatření na zaměstnance určitého věku, jehož výše se více méně libovolně ustanoví, anebo se sliby zredukuje tak, že z nich prakticky nic nezbude. Výsledek je jasný: zklamané

naděje u čekajících lidí a nedůvěra k jakýmkoli slibům oficiálních politiků. Opravdu nevíme, jak je možno nechávat ani tak primitivní psychologické pravidlo, že se má slibovat jenom to, co je opravdu jisté. Tímhle libovolným dělením veřejných zaměstnanců na věkové kategorie, z nichž každá má jiné nároky a jiné platy, napáchaly se ohromné mravní škody. Máme dnes staropensisty, novopensisty, smluvní a pragmatikální zaměstnance, aspiranty, vojáky, kteří sloužili před několika lety a jimž se presenční služba do postupu nezapočítá, a vojáky, kteří slouží nyní a jimž se tedy započítá. Toto je totiž poslední příklad onoho libovolného dělení. Mezi státní zaměstnance se tím přímo soustavně zavádí nerovnost. Kdo ví, jak je náš člověk citlivý, ano přecitlivělý na každou diskriminaci, jež není solidně odůvodněna, dovede si domyslet, jak tato opatření působí. Proč by to už jednou nemohla pochopit i koalice? Lépe je nedělat nic, než něco, čím se v lidech budí dojem, že se s nimi nenakládá a nesmýšlí spravedlivě.

Z. S.

Kam jde mladé Slovensko?

To, co teď prožíváte v Čechách, na Slovensku už pozvolna překonáváme. Na tento vývoj jsme zde poukazovali už počátkem roku 1934, po valné hromadě Ústředního svazu československého studentstva, která se konala v Bratislavě. Už tehdy bylo zřejmé, že slovenské studentstvo není ochotno podporovat české radikály v prosazování jejich speciálních požadavků (demonstrační volba Kramáře za čestného předsedu Ů. S. Č. S., protest proti vládě pro měnovou reformu). Naopak, na celé čáře postupovalo slovenské studentstvo jednotně s levicí českou. A nebyla to jen chvilková orientace slovenského studentstva; jak jsme viděli, tento postup si zachovalo i při nedávných pražských studentských pouličních bouřích. Vrcholná slovenská studentská organizace, pražský Detvan a jiné studentské spolky tyto bouře rázně odsoudily a přidaly se k projevům spisovatelů. Ani jediná složka slovenské studující mládeže neschválila postup pražských, ačkoli by to bylo přišlo i slovenským autonomistům velmi vhod, neboť oni přispěchali hned po bouřích na pomoc radikálnímu pražskému studentstvu. V „Slováku“ vyslovili mu své sympatie. Cítili v „Slováku“ morální povinnost odvděčit se ligistickým aranžerům za pomoc poskytnutou loni v Nitře.

Jestliže se teď v Čechách uvažuje, jak čelit fašismu, nebude dobře podívat se trochu blíž na slovenské zkušenosti?

Slovensko se podařilo autonomistům rozvášnit hlavně výtkami nezájmu vlády o Slovensko. Slovensko prý jen vykořisťují, ale jinak se oň nestarají. Nitranská událost vládu a Čechy upozornila na nebezpečí slovenského problému. Najednou vzrostl zájem o Slovensko. O Slovensku se začalo psát, mluvit, jednat. A už to samo působilo na rozvášnění slovenské city uklidňujícím způsobem. Zvýšený zájem byl věnován hlavně mladé slovenské inteligenci; neboť v její nespokojenosti byl hlavní zdroj veškeré bouřlivosti. Mládež začala uvažovat a činila na Hlinku nátlak, aby vstoupil do vlády, aby zanechal už radikálčení, neboť ona čeká od strany pozitivní pomoc při ucházení se o místa ve státní správě a v uplatnění ve veřejném životě. Pohlédme, jak se psalo v Almanachu Detvana z r. 1932. Byl to pasus: „Nenávidíme ich systém (Čechoslováků), ktorí oni vzplodili, nenávidíme školy, ktoré oni odobrujú a ktoré vychovávajú čo deň nových otrávených a otrášených ľudí, čo budú museť prekonať našu cestu. Nenávidíme a odstránime ich!“ Dnes už tento hlas patří do historie. „Detvan“ je dnes v slovenském studentstvu naopak průkopníkem směru, po němž volala starší generace od převratu a který vede k lidu, k demokracii, k tomu malému člověku a socialismu. Detvanův sociografický zájezd na slovenský venkov má už budoucně uskučňovat i bratislavské studentstvo, aby tak blíže poznalo život a potřeby slovenského lidu.

I katolická část slovenského studentstva, která stojí jinak idově k Hlinkovi nejbližší a kterou Hlinka pokládal vždy za svou, dává najevo, že je rozhodně pro demokracii a pokrokovost. Orgán slovenského katolického studentstva „Rozvoj“ jde v tom směru tak daleko, že s ním vyslovily už Hlinkovy kruhy nespokojenost. Ale to „Rozvoji“ nevadí. „... sú tu ešte — píše „Rozvoj“ — isté chyby, ktoré stávajú slovenského študenta do neprieznivého svetla. Je to najmä jeho aristokratickosť, ukazujúca sa vo styku s jednoduchým človekom. Ale verím v pokrok. A verím aj v pokrok uchýmania sa demokratických ideí u nás. Dnešný slovenský študent už nesporne viac realizuje v živote ideu demokratizmu, lebo mu je i samému

realitou.“ Na výtku, že mládež katolícká sa nevyvíja dost podľa chuti jistých politiků, redaktor „Rozvoje“ odpovída: „Nežiadajte si — píše — starej mládeže. Nežeňme tým vodu na mlyn starým, ktorých pium desiderium by bola názorová paralelnosť mladých s nimi.“

Vidíme-li tuto pevnou demokratickou líniou slovenskej katolíckej mládeže, dovedeme si vysvetliť, prečo teda Hlinka sa zdráhal íť do jednej fronty s českým fašistickým smerom. Tomuto študentstvu není v Čechách vzorom ani „Vlajka“ ani „Modrá revue“, ale jak to v polemice se zmíněnými výtkami redaktor „Rozvoje“ doznává, jeho vzorom obsahovým je české Jitro, tedy orgán českého katolíckého študentstva. Odtud také snaha slovenských katolíckých študentských organizací, aby se ľudová strana s ľudovou dohodly, aby vytvořily spoločný blok. Hlinka nemůže neuznat správnosť týchto podnetů a návrhů, a v poslední době jsme viděli, že Hlinkova politika se už hodně tímto směrem obrátila.

A tak můžeme tedy v slovenském politickém životě už konstatovat zcela zvláštní zjev: že se nejenom slovenská mládež z fašistických vlivů vyprostila, nýbrž sama nutí vedoucí politiky jednak k pozitivní vnitropolitické práci a jednak k demokratické orientaci. To je úkaz, který zajisté zaslouží veřejné pochvaly, jaké se slovenské mládeži nedávno dostalo i od některých parlamentních činitelů.

Není však ještě zcela zažehnáno nebezpečí. Ačkoli chceme věřit, že ona detvanská generace, která teď vyšla do života, doučila se už všemu tomu, co měla před sebou ještě v době, kdy vydávala svůj Almanach, přece jen může mít i pochybnosti. Generace tato teď opanovala Matici, obsadila tu všechna tajemnická a referentská místa a její duchovní výplody nenasvědčují tomu, že by byla prostá už svých původních sklonů. Hlavně co se týče poměru československého, zdá se, že nezanechala svých původních názorů. Nedávno mnoho zla nadělal článek jednoho příslušníka této gardy, v němž hlásá jakýsi slovenský rasismus. Píše v něm o povážlivém zjevu „či raz hustejších prípadoch manželstva Slováka s Češkou a vice versa.“ Varuje pisatel před těmi mesaliencemi národa spisovatele a básníky, neboť tím je prý ohrožena čistota slovenské rasy. Mezi Čechem a Slovákem jsou prý „bytoštné rozdíly v celém člověku“. Taková teorie nám už sama prozrazuje, že původce její nejenom že nezanechal názorů z dob svých pražských studií, nýbrž že se v nich ještě prohloubil na studiích v Německu a v Polsku, kam se dostal na československé stipendium. Je redaktorem nově založeného, Maticí vydávaného časopisu „Slovensko“ a dovedeme si představit, kolik zla může nadělat.

Už v zmíněném Almanachu Detvana hlásala tato garda potřebu revise slovenské minulosti pod zorným úhlem separatistických nacionálních snažení. Takový pokus učinili už v Almanachu s historií Detvana. Podle nich prý vznikl tohoto, přes padesát let starého, spolku nehrála žádnou úlohu československá idea, o tom prý svědčí zápisnice Detvana. A ani později prý se zde s touto ideou nezabývali, až na některé ojedinělé zjevy, které však označují za patologické. Slovenský klasismus prý také nevyšel z Detvana; Detvan zkrátka byl prost v minulosti jakéhokoli československého sblížení. Zabýval jsem se touto věcí již na jiném místě „(Průdy“ posl. číslo roku 1932). Chtěl jsem jen poukázat na to, že se tato generace Detvana i dále chce pokoušet o takovou revizi slovenské minulosti a že tedy ve skutečnosti počiny této gardy v Matici nejsou nic nevinného. Jak odůvodňují tuto revizi? „Pokým ide o revíziu minulosti ona nie je potrebná len pre viaczej menej zjavny diletantizmus veľkej časti starších slovenských vedeckých pracovníkov, ale i pre istú jednostrannosť a deformovanosť hľadísk časti ináč nesporne záslužnej českej práce o nás...“

A oě při tom jde? Jak se sami přiznávají, nejde jen o samu revizi minulosti, nýbrž v moderní vědě jde také i o zjev dneška. Takovým problémem u nás je problém československý, jde jim prý o odstranění diletantských anebo jednostranných vědeckých názorů i na tento problém. A proč? Protože „to bude mať za následok nielen kultúrne ozdravenie Slovenska, ale aj teoretické prepracovanie a pravda i realnejšie postoj vo formulovaní složitých požiadavok politických.“

Nuže, tedy zde to máte černé na bílém. Slovenská nacionální věda podle toho, jakou funkci jí dávají v Matici, má sloužit jednomu konečnému cíli, politickým snahám, a to ovšem těm, které mají čisti rasovi Slováci, jejichž krev a duše nebyla ještě poskvrněna žádnými mesaliencemi československými. U „Slováků“ ovšem tyto snahy vítají s nadšením.

Jak se bude v budoucnosti mladá Slovensko formovat, bude závislé hlavně na tom, jak se bude řešit problém uplatňování se mládeže v praktickém životě. To je problém celonárodní a celostátní, který čeká na konečné, velkorysé řešení, na takové řešení, které odstraní nezaměstnanost inteligence.

Jiří Šujan.

politika

Coudenhove-Kallergi:

Svaz národů je starou českou myšlenkou

Mezi tou národní tradicí, jak nám ji noviny a řečníci národního sjednocení k následování předkládají, patří také úšklebky nad Svazem národů. Kdo jsi Čech, musíš se pošklebovat tomu, že někde ve světě scházejí se státníci, kteří ještě nevyпустили z hlavy bolševickou myšlenku, ochránit svět před válkou! Kdo jsi Čech, směj se a poděkuj se za něco podobného marxismu! Co to skutečný marxismus je, po tom zbytečně nepátrej, nechť marxisty jsou ti, které my za ně vyhlásíme! Od r. 1920 jsou listy pravice plny uštěpačností vůči Svazu národů. Je to falešná tradice jako to ostatní, co se za ni vydává. O tom je možno poučit se z tohoto článku, který je překladem jedné kapitoly z knihy Coudenhove-Kallergiho, organizátora panevropského hnutí. Až se o tom všem, co je v našem překladu obsaženo, dozví také p. Stříbrný a p. Hodáč, může se státi, že přijdeme o posledního českého krále, neboť je nebezpečí, že bude pro poráženeckou náladu in contumaciam a post mortem z řad pravých národovců s křikem a ráumem vyloučen. Nebo se řekne, že to byla jiná doba, že se to nedá srovnat, a co bylo možno v temném století patnáctém, nesmí býti dovoleno dnes.

Prvé praktické kroky k uskutečnění spolku států nepodnikl ani Ital ani Francouz ani Němec, ani papež ani císař; nýbrž český král Jiří Poděbradský (1458—71). Král Jiří je jediná národně česká hlava českého státu mezi rodem Přemyslovců a prezidentstvím Masarykovým. Je to zároveň jediný husitský král dějin. Vynikaje kulturou a vzděláním daleko nad svou dobu, pokouší se po prvé změnit ve skutek myšlenky, jež navrhoval před 150 lety Dubois.

Záměr k této první panevropské iniciativě nevychází přímo od krále, nýbrž od jeho geniálního rádce, Francouze Mariního z Grenoblu. Že k této iniciativě došlo v Evropě západní, pochopíme z tehdejší politické situace.

Za křížových válek bylo západnické křesťanství v ofensivě proti svému protivníkovi, světu mohamedánskému. Ještě Pierre Dubois snil o dobytí Východu. Od těch dnů se však situace změnila ze základu: je zdecký národ Turků z vnitřní Asie dobyl Malé Asie a založil novou mocnou říši. Překročuje Dardanely, zmocní se Srbska a Bulharska. Císař Zikmund, jenž se mu postaví na odpor s velikým křížáckým vojskem německých, francouzských a uherských rytířů, je poražen na hlavu roku 1396 u Nikopole na Dunaji. V tomto okamžiku nejvyššího nebezpečí se Evropě zjeví nenadálý zachránce: mongolský dobyvatel Tamerlan vpadne Turkům v zad a rozkotá jejich říši.

Avšak tato úleva Evropě nemá dlouhého trvání. Po Tamerlanově smrti se jeho světová říše rozpadá. Turci se opět derou na sever a na západ. Roku 1422 obléhají po prvé Cařihrad a pokoušejí se proniknouti přes Dunaj do Uher. Papež hlásá křížovou válku proti Turkům. V tomto boji padne u

Varny (1444) Vladislav III., král polský a uherský. Za několik let, 1453, dobývá sultán Mohamed Čařihradu, posledního zbytku světové říše římské. Nyní dojde Řecka, Rumunska a Bosny: toliko Uhry za Jana Huny a dyho a Albánie pod Skanderbegem kladou mu odpor. Celá Evropa je ohrožena tímto novým vpádem.

V tomto okamžiku se pokouší český král Jiří sjednotit evropská knížata a republiky, aby společnou frontou čelil tomuto životnímu nebezpečí Západu a zároveň aby zajistil trvalý pokoj mezi evropskými státy.

Král Jiří stál tehdy na vrcholu svého věhlasu: jeho spory s Polskem byly odklizeny, uherské třenice ukončeny jeho zákrokem. Nyní posílá roku 1461 do Říma jako svého vyslance Marinioho, který vystoupil se svým návrhem mírového spolku. Roku 1462 je pro tento plán získán král polský a uzavře s Čechami spojenectví proti tureckému nebezpečí. Téhož roku se jedná v Benátkách s republikou benátskou, s Francií, Uhrami, Bavorsy a Burgundskem. Francie přijímá vlídně Mariniovy návrhy. Jiří Poděbradský vyjednává i s Braniborskem. Marini putuje ke králi Matyášovi Korvinovi uherskému a získává ho pro svůj záměr.

Roku 1464 se ubírá do Francie na čtyřiceti komoních česko-polsko-uherské poselstvo, aby předneslo králi Ludvíkovi XI. plán mírového spolku evropského a pozvalo ho k jeho založení. V čele poselstva je plnomocník českého krále, Albrecht Kostka z Postupic; Marini ho doprovází jako vyslanec Polsky a Uher. Poselstvo je vlídně přijato. Král Ludvík uzavírá s Čechami přátelskou smlouvu. Rozhodnutí o evropské otázce se odkládá. Tím se končí iniciativa krále Jiříka: umlke na 450 let.

Když roku 1929 Herriot, hned po začátku Briandovy iniciativy, přednášel v Praze s Benešem a se mnou na propagační akci pro Panevropu, navázal na onu českou iniciativu pro sjednocení Evropy. Poznamenal ve své řeči, že francouzský král Ludvík slíbil českému poselstvu Jiříka z Poděbrad, že se vrátí později k jeho návrhu. Duchaplným obratem připomněl Herriot, že nyní Francie plní tento slib: jako následovník Ludvíka XI., že se vrací Briandk evropským návrhům Jiříka Poděbradského.

Iniciativa velkého českého krále ztroskotala především na tom, že nebyla namířena jen proti Turkům, nýbrž i proti papeži a císaři. Papež byl od počátku odpůrcem Husitského krále. Nehodlal strpěti, aby obnova Západu vzešla od jediného kacířského krále tehdejší doby. Ačkoliv český král nejprve pomýšlel zahrnouti do svého záměru i papeže, upustil záhy od tohoto plánu, aby dal svému návrhu povahu ryze světskou.

Evropa stála tehdy na prahu reformace. Král Jiří žil časově mezi Husem a Lutherm. Západnická myšlenka císařská byla stejně v úpadku jako uznání světské nadvlády papežské. Mnoho států bylo syto papežského vměšování do své politiky. Politická opozice proti Římu rostla.

Této nálady chtěl využít Jiří Poděbradský, aby evropským mírovým spolkem vyřadil papeže z evropské politiky a mezinárodní vedení turecké války vložil do rukou světských knížat. Papež se měl omezit na duchovní vůdcovství Západu a svou mravní vahou se zasadit na prospěch evropského boje proti Turkům: aniž by však byl členem evropského spolku států.

Ani pro zvláštní postavení císařovo nebylo místa v tomto spolku. Císař měl náležeti spolku jako německý král, rovno-

cenný ostatním německým mocnářům, avšak předsednictví evropského svazu bylo přiřčeno králi francouzskému.

Na něho se proto obrátilo české poselstvo s prosbou: „... nechat svolá král francouzský shromáždění křesťanských králů, na němž by se sešli sami nebo jejich rádcové s plnou mocí na určeném místě a v určeném čase, podle dobrého zdání francouzského krále.“

Kdyby byl král Ludvík přistoupil na tento návrh, aby svolal koncil knížat a s králi evropského Východu a ostatními knížaty Západu založil spolek států proti Turkům: byl by pravděpodobně nastal obrat ve světových dějinách. Avšak papežská diplomacie na francouzském královském dvoře nabyvala vrchu. Doba nebyla zralá pro myšlenku velkého Husity; nebyla zralá pro sjednocení Evropy.

Plán Jiřího z Poděbrad má dva jasné cíle: zajištění míru mezi křesťanskými státy a společnou obranu Západu proti tureckému nebezpečí.

Za tímto účelem měl být založen spolek všech křesťanských knížat a králů francouzského, německého, italského a španělského. O Anglii a Skandinávii není v tomto plánu řeči.

Spolek se měl starati o to, aby se přístě zabránilo všem zbytečným válkám. Zato se měli zavázati všichni členové spolku, že budou veškerou mocí potírati Turky, dokud nebudou vymaněny všechny křesťanské státy z tureckého područí.

Členové svazu se měli vzdáti práva na samotné vedení války a rozhodnutí o válce a míru ponechatí svazu. Měli převzítí neomezený závazek, že přenechají rozhodnutí o veškerých svých sporech orgánům spolku.

Za hlavní orgán spolku se považuje rada, která má po prvé zasedati v Basileji a potom vždy po pěti letech v jiném spojeneckém městě. Rada se skládá z hlavních plnomocníků členských států, kteří však nemají právo jednati proti pokynům svých knížecích velitelů. Hlasuje se podle národů: každý národ má jen jeden hlas.

V čele této rady, která má za vzor poslední církevní koncily, je předseda. Spolek má vlastní pečeť a vlastní výsostné odznaky; rovněž štáb úřednictva, který se bere vždy ze země, v níž se koná zasedání rady.

Tato rada je nejvyšší instancí spolku: přijímá nové členy, mění stanovy, rozhoduje o válce a míru, o síle a zásobování spolkového vojska, vede válku a nakládá dobytými zeměmi. Kromě toho vymáhá spolkové daně, spravuje státní poklad a jmenuje spolkové soudce. Bez jakéhokoliv omezení je povolána, aby dávala zákony, uznají-li to členové za žádoucí. Základem této tvorby práva má být právo přirozené.

Druhým orgánem spolku je spolkový soud. Sestává ze soudců a právníků a má zejména nalézati ve sporech evropských vládců.

V tomto plánu, který daleko předbíhá svou dobu, jsou už obsaženy nejdůležitější prvky každého budoucího evropského spolku států: zajištění míru uvnitř, evropského kulturního společenství navenek; rozhodčí soud místo války; sankce proti rušiteli smlouvy, spolková armáda a spolkové finance; evropská rada a evropský spolkový soud; národní rovnoprávnost; společná zahraniční politika evropská; náběhy ke společnému právu.

Je významné, že tento plán nepochází od snílka básníka nebo myslitele, nýbrž od jednoho z nejvýznačnějších vládců a reálných politiků své doby: dozrívajícího středověku.

V. Vilinský:

Ludáci – jací jsou

Autor se omlouvá,

neboť dobře ví, že Prítomnosť vĕnovala už velmi mnoho místa slovenské otázce a že by snad tedy neměl zneužívat jejího pohostinství. Má však k tomu zvláštní důvody. Jednak má Slováci a zvláště ludovci opravdu rád, pozoroval je od roku 1928, a jelikož sám je stoupenec správné decentralisace, domnívá se, že se jim občas kříví. Jednak pozorně četl vše, co se psalo o ludové straně a vůbec autonomistech všech barev a odstínů, a míní, že věc má také jiné stránky, jež dosud nebyly řádně osvětleny.

Bezprizornaja politická strana.

Jsou-li v ČSR. nějakí bezprizorní, jsou to zajisté ludovci. Zejména představitelé mládeže, kteří tvoří tak zvanou radikální skupinu. Ale totéž platí vlastně i o starších. Je to vůbec jakási bezprizorná strana. Proč? Protože byl jí dopřán zhoubný přepych, aby stále setrvala ve splendid isolation. Ludáci byli ve vládě jen kratší dobu a jaksi přechodně. Jednalo se s nimi o vstupu do vlády velmi často — abychom nechodili daleko, vzpomeneme třeba jen na to, že v létě byl Ružomberok jakýmsi poutním místem pro předáky agrární strany. Avšak tato jednání jen zřídka kdy vedla k cíli. Naskytla se nějaká jiná kombinace, a luďákům se naznačilo, že se na jejich součinnost nereflktuje. Je to strana, v níž nejvíce se mluví o vstupu do vlády, a je to také současně strana, která vládnutí chronicky se nezúčastňuje.

Je známá věc, že v opozici se žije zahálčivě a proto pohodlně. Ovšem jen na kratší čas. Ten, kdo po delší dobu zůstává v opozici, je nucen se tvářit tak, jako by se mu to líbilo. Je to tedy přetvářka, která korumpuje povahu a to dvojím způsobem: jednak zbavuje pocitu odpovědnosti, jednak učí „nekritické kritičnosti“ — jinak nelze označit luďácký zvyk odmítat vše, co pochází od vlády.

V opozici ludovci odvykli tomu, aby jejich práce přinášela užitek, proto pojem práce je jim taková tožná s představou řečnění a agitace. Jednou mi líčil ludovecký poslanec, člen rozpočtového výboru, jak za svých parlamentních začátků přichystal asi 250 poznámek k rozpočtu. Žádná nebyla uznána, jeho kritika vyzněla jako bzučení mouchy na skle. Nuže, příští rok raději pronesl méně věcnou, avšak imposantnější řeč v plenu — sklídl potlesk klubovních kolegů, a jeho proslov byl uveřejněn v „Slováku“. Proč by se neřádaly nemožnosti, když je předem známo, že ani opravdu rozumný požadavek opozice se neuskuteční? A nač si tedy žádat věci rozumných? Ty nerozumné jsou vždy líbivější — a je v podstatě stejné, zda bude člověk odbyt, když chce pět Kč nebo když si řekne o deset.

V parlamentě si ludovců všímá vlastně ponejvíce Hodža. Od agráriků také vychází nejvíce návrhů, aby ludovci vstoupili do vlády, aby vytvořili autochtonní blok a pod. Konec je vždy stejný: ludovci zůstanou tam, kde byli, žádný autochtonní blok nevznikl a nebude, do vlády se nedostali, vždy se jenom kompromitují — ale to je právě to, co potřebuje Hodža. Někdy se obětuje něco na sanaci Ludové banky, jindy postačí pouhý slib a výsledek nikdy nezklame. Nakonec luďákům nezbývá, než tvrdit, že se jim do vlády nechce, že nechtějí převzít odpovědnost za hříchy dnešní koalice.

A přece jedině Hodža je ten, kdo si všímá této bezprizorné strany. Proto ludovci mají k němu zvláštní poměr. O d i e t a m o. Za svých oslav v Ružomberku mohl Hlinka několikráté břitce apostrofovat Hodžu a s chutí vyslechnout volání davu: „Hanba mu!“ Avšak bude-li opět nadhozena myšlenka autochtonního bloku, mladí autonomističtí radikálové raději uvěří Hodžovi nežli komukoliv jinému, ludová strana znovu a opět vsadí vše na jednu kartu, aby prohrála.

V samosprávě je tomu poněkud lépe nežli v parlamentě, s počátku sice v krajském zastupitelství přisedící ludové strany také si nějak nevšimli drobné denní práce. Nakonec však pochopili, že je nutno pracovat. Pracují opravdu dobře, jenomže specifické podmínky politického života ludové strany jsou takové, že zkušenosti samosprávných pracovníků nemají pro stranu jako celek valného významu. Kdož by si všímal toho, co přisedící Filkorn a Pöstényi dobyli svou pílí v zastupitelstvu, je-li toto zastupitelstvo taková zavrňovaná, neboť se sní o slovenském sněmu.

Politické děti.

Je velká chyba jiných politických stran, že nechaly luďáky zahálet v opozici a nevedli je k žádné soustavné práci. Když Tiso, Labay a Gažík byli ve vládě, dovedl je Švehla zaměstnat tak, že jim ani nezbylo času na volnou autonomistickou zábavu. Měli podíl na odpovědnosti, nemohli provozovat čirou opozičnost jen pro líbivé gesto. Dnes je tomu jinak. Mají času dost. Tiso — i ten rozvášněný Tiso — z nedostatku jiného zaměstnání vymýšlí abstraktní koncepce o přirozeném právu Slováků na suverenitu. Ještě horší je to ovšem s mládeží. Přece býti činným u ludovců znamená se vystavit četným nepříjemnostem, případně se vzdát každé úřední kariéry. Právě tímto způsobem jsou vychováni nejuživější autonomisté. Mladík, který nemůže se umístit ve státních službách, jde do služeb strany a tam se vyznamenává v nesmířitelnosti. Jeden popohání druhého. Znal jsem jednoho milého, velmi rozvášněného a umírněného mladíka, který studoval v Paříži a chystal se k universitní kariéře. Jeho otec byl významný autonomista, což znamenalo, že cesta k profesuře byla pro syna uzavřena. Letos jsem ho opět potkal v Ružomberku — patří k nejuživějším členům redakce zastaveného „Nástupu“. A je to zcela pochopitelné.

Stát a umírněné politické strany mohly a měly si všímat výchovy autonomistické mládeže alespoň potud, že by ji nepovažovaly za nespolehlivou, za maďarony a pod. Bylo zapotřebí jen větší shovívavosti a vnímavosti k životním potřebám této mládeže. Špatný lék — nedůvěřovat a podezřívát každého, kdo má luďáckou legitimaci. O mládež se nikdo nestaral, zapomnělo se na to, že hospodářská bída podněcuje i politickou nespokojenost. Sidor ovšem nikdy se neucházel o státní službu, avšak kdyby prezidentu Országhovi napadlo ho jmenovat censurem, pravděpodobně by Sidor velmi přesně rozlišoval, co se hodí do novin a co je nutno zabavit; jiné strany o to nestály. Nuže, máme nyní slovenskou autonomistickou mládež takovou, jakou jsme ji učinili. Jsou to politické děti? Ano. A neďte se proto, že mladí jsou u luďáků.

Politické fantasie a fantastická politika.

V tomto ovzduší nucené nebo dobrovolné, avšak vždy nezdravé opozičnosti starších, za dokonalé politické ne-

zkušenosti mladých, bujně kvetou různé fantastické nápady. Ve svých požadavcích luďáci, zejména mládež, často vědomě přepínají. Žádají právě to, o čem dobře vědí, že to nemůže býti uskutečněno. Jednak je to totéž, co jsem charakterisoval jako rozhodnutí býti odmítnut pro 10 Kč, nikoliv pro 5, jednak je to prostě jakési škádlení a mírné provokování ostatní veřejnosti. Snad je to odůvodněná odvěta za různé ústrky a nepříjemnosti, které ludovci musejí snášet, avšak autoři tohoto škádlení zřejmě zapominají, že neberou-li sami své návrhy vážně, nakonec je také nikdo vážně nevezme. Když luďáci skutečně budou míti přijatelný návrh, snad již nikdo nebude s nimi chtíti jednat.

Ludovecká extempore v oboru politiky vnitřní jsou ovšem značně přijatelnější, nežli výlety do politiky zahraniční. Míním tím Sidorovu touhu sblížovat se za každou cenu s Poláky, Sidorovo polonofilství, které najednou jaksi spojil s autonomií a prohlašuje za cosi jako za obecný požadavek ludové strany. Při tom ovšem se zapomíná na smutný osud 18 oravských populšťovaných vesnic, na to, že zahraniční politika se nedělá pomocí novinářských článků, a že bude-li autonomismus vázán také na určitý zahraničně-politický program, zavrhnou jej všichni, dokonce i ti, kteří s autonomisty myslí opravdu dobře. Ale zde jsme již u problému Karla Sidora.

Karel Sidor — přeludem.

Robustní, statný, se zřejmou náklonností k předčasné tloušťce, Karel Sidor, ovšem není žádným prchavým a přeletavým přeludem. Je to Sidor empirický — s ním však zřejmě nepočítá náš politický tisk. Jemu úplně postačí Sidor vymyšlený, zkrátka přelud. Nuže, jaký je tento fantom Slovenska — Karel Sidor?

Je chytrý. Úplně ovládl staříčkého Ondřeje Hlinku, vede za jeho zády vlastní politiku, každý den zosnuje jiné spiknutí, je cílevědomý a soustavný, řídí a podporuje kroužek krajních autonomistů, píše články, které nutno ihned zabavit.

Je to Sidor takový, jakým by si ho mohlo představovat romantické děvčátko. Skutečný Sidor je jiný: rozhodně dává větší přednost pivu, klidnému posezení a divadlu, nežli tajemnému spolkaření. Nejprve se podíváme na skupinu radikálů čili „Nástupistů“. Ti krajní autonomisté tvoří jen malý kroužek, jehož členové mohou se pohodlně umístit v jednom pokoji. V tomto kroužku — nebudu jmenovati jeho členy, abych je nepoškodil — jsou lidé značně zavilejší nežli Sidor, jsou tam blouznivci a také ti, kteří dodávají Sidorovi a jiným luďákům náměty k politickým úvahám i činům. Obvykle dodávají jen nepřímou, neboť v kroužku „Nástupistů“ jenom se rodí odstředivé politické myšlenky, nelze však říci, že tyto náměty jsou v původní formě přesazovány do redakce „Slováka“, nebo vůbec do vedení ludové strany. Obvykle tato myšlenková podnětnost, kterou nástupisté až řemeslně oplývají, se projevuje dvojím způsobem. Někdy ve formě článku v „Nástupu“, obvykle velmi ostře zahrocených, z nichž pak leccos přejde do vědomí i argumentace činitelů ludové strany. Odsud také padlo první slovo proti katolickému bloku a pro blok autochtonní. Někdy zase rozhoduje celé ovzduší nástupistických debat o autonomii, ovzduší, které popohání a šťve jednotlivce, aby vynikl svou krajností, občas dokonce jde i o přímou součinnost, jako třeba na pověstném autonomistickém návrhu. Zkrátka „Nástup“ je ideovou zásobárnou ludové strany,

zásobárnou, která pracuje vedle úředního ideového stranického aparátu: poslanců a senátorů. Je otázka, proč tedy úřední ideologové se podrobují tomuto poručnictví? Dal mi na to výstižnou odpověď jeden z předních „Nástupistů“: Právěho autonomistu nelze získat; lze ovšem s některým ludoveckým poslancem mluvit a jednat, snad ho dokonce přesvědčíte a získáte pro české pojetí slovenské otázky, ale v ten okamžik už to není autonomista, je zaprodanec, je vyřazen a vyloučen ze slovenského národa! Tato přepjatá věta názorně ukazuje, že extremisté si přivlastnili úlohu jakéhosi etického a myšlenkového soudcovství, je to samozvaný „mozkový trust“, který vynáší snad i plané, avšak dosti nepříjemné ortely o tom, který poslanec je skutečný autonomista a kdo je vyobcován z autonomistické církve. Je jasné, že mnozí prostě ze stranických a osobních důvodů nemohou připustit, aby jejich autonomistická ortodoxie byla podezřívána. Proto raději ustupují myšlenkovému vlivu „Nástupistů“. Je to cosi jako teror, v každém případě psychický tlak. O „Nástupistech“ budiž k jejich cti řečeno, že skutečně mají určitou erudici, místy je ovšem hodně děravá, ale všechny díry jsou dovedně záplatovány. Proto imponují ostatním, neboť jsou považováni za výkvět mládeže a jejich zavilost za vrchol národního cítění.

Hlinka byl chválen za to, že dovedl pochopit význam mládeže, že ji zapřáhl do stranických služeb a svěřil jí odpovědné úkoly. Tyto chvály byly předčasné, neboť se neuvážilo, že tato mládež neměla nutných zkušeností a školení, avšak velkou průbojnost. Tak se stalo, že si osobuje úlohu, na níž by ještě měla počkat nějakých 10—15 let. A vlastně poznenáhlu zapřáhne do své káry celou ludovou stranu. Čtyřicátníci vypadnou a jejich umírňující vliv je zeslabován průbojností třicátníků. Odnese to ovšem státní československá myšlenka.

Nyní je jasno, jakým způsobem extremisté ovlivňují Sidora stejně jako mnoho ostatních. Podlehe-li Sidor jejich vlivu více nežli mnozí poslanci, pak jedině proto, že je „Nástupistům“ bližší, poněvadž je ze stejné generace a žije v Bratislavě. Bylo-li dosud slovensko-české neporozumění jen srázem povah a temperamentů, stane se postupně srázem protichůdných a nesmiřitelných zásad. V tomto vývoji Sidor je spíše trpným, nežli aktivním článkem.

Sidor je člověk velké víry a jediné myšlenky. Tou myšlenkou je autonomie. Tou vírou je trpělivost, pohotová ochota stát se mučedníkem, a současně poněkud naivní jistota, že kdyby se mu něco přihodilo, „prehovori slovenský národ“. Je naprosto nepochybné, že Sidor opravdu věří v to, že je předurčen k utrpení, je to člověk z jednoho kusu, z takového materiálu, z jakého se dělají trpětelé. Nedovedl se narodit: měl být dospělým již v době Černové, teď nemůže očekávat mučednictví, může jen prosit o utrpení, které mu zajisté bude odepřeno.

Své víře obětoval všechno. Katolík — rozbíjí Orla a po všech smiřovačkách s brněnským ústředím ohlašuje „Starý boj na novém podkladě“. Najednou uvidí, že slovenský program ludové strany je vlastně jakousi mlhovinou — ihned si sedne k psacímu stolu a napíše „Slovanstvo v přítomnosti“. Do obvyčejného úvodníku vtěšná narychlo udělanou koncepci, jen proto, aby dokázal, že slovenská politika ludové strany má určitou ideovou posloupnost. Kollár, Štúr, Paliarik — toť tři proudy,

Hlinka je pokračovatelem Paliárikovým. Ideová koncepce je hotova, nutno ale nalézt její praktickou aplikaci a to takovou, která by se odlišovala od „české“ slovanské politiky. Východisko je jasné: naše úřední politika se sblíží s Francií, je tedy nutno se sblížit s Polskem. Československá vláda je pro úzkou součinnost s Jugoslavií, Sidor musí být proti Jugoslavii; kdyby bylo carské Rusko, sblížoval by se s Petrohradem či Moskvou, ovšem, kdyby pražská vláda byla proti Rusku. Carské Rusko však není, a proto Sidor začíná takorčka v každém čísle „Slováka“ psát pochvalné články o Polácích; vidí, že jeho výlety do zahraniční politiky způsobily v Praze mírné překvapení, a ihned je přesvědčen, že stojí na správné cestě. Odporuje-li něčemu Praha — je to určitě věc dobrá. V tento okamžik je dokonale si jist správností své taktiky a je ochoten se stát mučedníkem čs.-polského sblížení. Nedělá to ze ziskuchtivosti nebo ctižádostivosti — jen proto, aby dodal ideového lesku své straně. Ať je na Slovensku vše jiné, nežli v Čechách. Nepochybuji ani chvíli, že Sidor je opravdu ochoten s puškou v ruce jít hájit Slovensko proti Polákům. Musí však uznat, že tato jeho ochota nevyváží škod, které natropí jeho záliba v otázkách zahraniční politiky.

Tolik o jeho víře. Nyní o trpělivosti. Tvrzení, že Sidor takorčka diktuje svou vůli Hlinkovi, je nesprávné. Diktuje — nikoliv. Snad prosí o souhlas a obranu — to ano. Při svém odhodlání trpět (Sidor je vlastně bolestín), je přesvědčen, že ho „štvou“. Píše ve „Slováku“, „že se na něj ze všech stran řítí hrůza a že jenom Hlinkova ruka ho od této hrůzy zachraňuje“; jakmile se v českém tisku ozvou hlasy proti Sidorovi a „Nástupistům“, volá „Slovák“ Hlinku, aby obhájil mládež. Je to diktát? Nikoliv — je to škemránění, apel na Hlinkovu shovívavost, a Hlinka konečně se ozve, aby řekl „Národu a jeho mládeži vdaka“ a tím ukonejšil nářky bolestínů. Nutno si uvědomit, že Hlinka vždy podrží svou ochrannou ruku nad Karlem Sidorem. Jednak proto, že Sidor je ružomberčan, vyrostl pod přímým vlivem Hlinkovým, že Hlinka v něm vidí člověka, jehož myšlení a mozek vychovával a hnětl jako poddajnou měkkou hlínu. Je vedlejší, že dnes Sidorovy ideologické schopnosti usměrňují „Nástupisté“, Hlinka bude vždy v něm vidět vlastní dítě a raději sám akceptuje nějakou cizí a dosud mu nepřijatelnou myšlenku, nežli aby vydal Sidora domnělým nepřítelům.

Je zbytečné dělat ze Sidora strašáka. Ten, kdo za vším, co se děje na Slovensku, vidí jen Karla Sidora a stále upozorňuje na jeho škodlivost, je na nejlepší cestě k tomu, aby pomohl Sidorovi se stát v údce m. Přesvědčuje totiž autonomisty, že Sidor je jedinečné lumen, že se ho Češi bojí. Na Slovensku je totiž velká popptávka po lidech, kterých by se Češi báli. Ten, kdo nesouhlasí se Sidorem, nejlépe učiní, bude-li s ním věcně polemizovat, ukazovat na slabiny jeho ideologie a přepjatost jeho argumentace. Je zbytečné podezřívát Karla Sidora ze zrady.

A ještě jedno nutno opět zdůraznit. Sidor a „Nástupisté“ nejsou zjevem, který vznikl sám sebou, bez spjitosti s ostatním okolím. Jsou takoví, jakými byli vychováni. Nikdo si jich nevšiml, nenaučili se součinností se státem — nuže, máte zde vzorný příklad toho, jak se politisuje bez politických zkušeností. Autonomisté jsou tak nesmiřitelní a zuřiví proto, že nikdo včas nezačal se zdravou decentralisací.

Jsou hazardéři, ale nikdo jim nevštěpoval střízlivou rozvahu. Hazardování nejvíce škodí samotným luďákům, věrme, že to na konec dovedou pochopit. Hazardování je přivedlo k tomu, že jsou politicky osamoceni a že musí se tvářit tak, jako by se jim to líbilo. Hazardování téměř znemožnilo katolický blok — to je však již zvláštní kapitola pro sebe.

otázky a odpovědi

Co má dělati Národní banka?

I.

Vážená redakce!

Debatu o operacích na volném trhu bych nechtěl rozšiřovat do nekonečna, aspoň ne v „Přítomnosti“, jejíž čtenáři měli minulý týden možnost přečíst si autentický výklad pana prof. Macka. Rád bych však ještě jednou konstatoval, že také já se domnívám, že úkolem cedulové banky je posloužit národnímu hospodářství tak, jak ono toho potřebuje. Jistě se nemýlím, když vyslovím názor, že také nynější vedení Národní banky se ztotožňuje s touto zásadou, jak ji vyslovil pan prof. Macek. Zdá se, že rozdíl je jenom v metodě. Nechci opakovat všechny vývody, které si čtenář „Přítomnosti“ už přečetl, jen bych rád odpověděl panu prof. Mackovi, že nechci nic zapírat a zatajovat. Sám vidím hospodářský vývoj nikoli s katedry, ale s hlediska hospodářské praxe, se kterou jsem svým povoláním v nejužším styku. A právě tato praxe mi ukazuje, že je nadbytek peněz (i když nejsou rovnoměrně rozděleny), že hospodářský život nevázne pro nouzi o hotové, ale pro nedostatek podnikavosti. A právě tato praxe mně ukazuje, že cesta k hospodářskému zlepšení jde jenom skrze zlepšení podmínek podnikavosti a nikoli vhnáním peněžních známek (jimiž jsou bankovky) do oběhu. Pan prof. Macek opatrně obešel problém, že peněžní pohotovost netvoří jen množství obíhajících bankovek, ale také rychlost a rozsah bezpečného vyrovnávání platů (na což nemá cedulová banka vůbec vlivu). Zpomalení a zúžení tohoto účetního vyrovnávání platů má však mnohem pronikavější deflační účinky než zmenšení počtu bankovek. Proto jsem přesvědčen, že cesta mobilisace soukromých hospodářských sil je mnohem účinnější než metoda open market policy. Od napsání mého článku, jenž vyšel v 50. čísle „Přítomnosti“, ukázal se další pokrok při zlevňování peněz. Stát, který ještě v říjnu (než byl zahájen bursovní lombard (platil za prodloužení pokladničních poukázek asi 6 procent, prodloužil nyní své pokladniční poukázky při sazbě pouze 4½ procenta! Soudí se, že již v prvních měsících nového roku dospějeme k obecnému 5procentnímu standardu a že budou sníženy úroky i soukromému hospodářství. To ovšem opravdu nejsou ještě zlomky procenta, jak se půjčují krátkodobé peníze v Anglii. Ale my děláme novou peněžní politiku teprve dva měsíce, tam mají řádně fungující peněžní trh od nepaměti. Bursovní lombard ukazuje však i tu cestu a to je jeho největší úspěch. Nevhání sice peněz do oběhu, ale ukazuje, kde jsou. Dnes, kdy už je rozšířen na bankéře, bude v tom směru ještě účinnější. Nevěřím sice, že by se ho mnoho používalo. V tom směru bude zase míti pravdu pan prof. Macek, který, jak se zdá, se domnívá, že bursovní lombard zklamal proto, že se ho neužívá. Já vidím naopak úspěch v tom, že se ho neužívá, neboť jenom takto dospějeme ke snížení úrokových sazeb ještě pronikavěji. Po výročním ultimu, jakmile bude překonáno pravidelné napětí, půjdou sazby jistě dolů a, jak se zdá, nezůstane bez iniciativy ani Národní banka. Jestliže pan prof. Macek pochybuje o její iniciativě a dokonce

tvrdí, že „u nás se myslí, že hlavním účelem cedulové banky je udržování stálého poměru peněžní jednotky ke zlatu“, potvrzuje můj názor, že odpůrci nové peněžní politiky vycházejí z předpokladu, že se nic nestalo. Je mi velmi obtížné vyvracet toto nevidění fakt — i takových, jako byla devalvace! —, tím ovšem obtížnější je vyvracení rozporů teoretických, jako je na příklad otázka, je-li úkolem cedulové banky tvořit nový kapitál, nebo jen usnadňovat směnu. Proto se asi neshodneme nikdy, a musíme ponechat soudnosti čtenářů, aby si učinili úsudek sami podle svého rozumu. Při tom bych si dovolil jim doporučit vzpomínku na starou zkušenost, že nemohu někomu něco dát, aniž bych jinému vzal. V závěru mohu však jen s povděkem konstatovat, že vývoje pana prof. Macka se dosti podstatně liší od toho, co se píše v „Právu lidu“. Pan prof. Macek ani ve svém článku v „Přítomnosti“ neprohlásil, že operacemi na volném trhu lze financovat veřejné investice, zdá se tedy, že jemu opravdu jsou tyto operace jen prostředkem k uvolnění peněžního trhu. Doufám, že nejbližší budoucnost ho přesvědčí fakty, že v tom směru dělá se i nyní, jinými prostředky sice, než navrhuje on, ale to, co je vůbec možné.

Eduard Vyškovský.

II.

Vážený pane redaktore!

Článek pana Vyškovského „Co má dělati Národní banka“ v 50. čísle „Přítomnosti“ hájí dnešní politiku N. b. a staví se odmítavě k podnětům vyšlým v poslední době ze řad sociálně demokratických. Při kritice návrhu prof. Macka usnadnil si pan Vyškovský posici tím, že neuvedl základnu, z níž prof. Macek vychází a ani účel, který tím sleduje. Profesor Macek vychází totiž od té skutečnosti, že dnes nekupuje nejen ten, kdo peněz nemá, ale ani ten, kdo peníze má. Majitel peněz nekupuje proto, že doufá v další pokles cen a neinvestuje, poněvadž se o b á v á poklesu cen. Konečně téže otázky se dotýká i pan Vyškovský v závěru svého článku, kde doznává, že úvěru dlouhodobého dnes není; ovšem on pouze rozpačité vyjmenovává příčiny toho, ale neříká, jak jim čelit. Tuto krizi, plynoucí z nedůvěry v ceny, jsem měl na mysli, když jsem ve svém dopise z 5. m. m. se zmiňoval o tom, že kromě krise světové trpíme ještě krizi speciálně naší, zaviněnou deflací. Deflací jsme ruinovali dlužníka a odradili věřitele, kupce a investora. To byla totiž ta naše „zdravá měnová politika“ skvělý příklad, jaký je rozdíl mezi morálkou anglosaskou a středoevropskou. Tedy prof. Macek, vycházející z tohoto rozpoznání situace, vyslovuje zdánlivě paradoxní požadavek: chceme-li, aby lidé kupovali a investovali, musíme jim vzít naději i obavu, že ceny budou dále klesati. Výrobce musí mít jistotu, že neztratí, bude-li vyrábět i do zásoby. Konsument se musí rozloučiti s nadějí, že týž výrobek dostane za rok levněji. Věřitel musí mít jistotu, že jeho pohledávka neutrpí poklesem majetku dlužníka. A tohoto obnovení důvěry chce prof. Macek dosáhnouti operacemi na volném trhu, jimiž by se vháněly hotové prostředky do oběhu. Nadbytek peněz by se hromadil u bank, které tak mají být nuceny, aby se samy staraly o jejich rentabilní umístění, tedy půjčovaly je.

Pro svoji osobu nepovažují tento návrh právě za ten nejšťastnější. Nikoliv snad z obavy před inflací, ale prostě proto, že pochybují, že by se těmito operacemi dostaly peníze tam, kde je chce prof. Macek mít, totiž u investora. Máme u nás silnou finanční skupinu, ovládající značně i lidové peněžní ústavy, a tím i dlouhodobý úvěr, která se nesmířila s novým směrem N. b., naopak se snaží pokračovati v deflací. Tato skupina by mohla akci dle Mackova plánu silně znesnadňovati.

Proti plánu prof. Macka jest podnět senátora Modráčka mnohem přesvědčivější, přehlednější a pro svoje bezprostřední

zasáhnutí i jistější. Jest škoda, pane redaktore, že jste s tímto plánem neseznámil čtenáře „Přítomnosti“ a připustil naopak, aby jej pan Vyškovský tak bagatelisoval.

O správnosti diagnózy prof. Macka nemůže býti sporu; nikdo nemůže popíratí nutnost zastavit pokles cen, obnoviti důvěru investora. To by se právě docílilo prováděním plánu Modráčkova, kde stát, jako nejmohutnější faktor jde příkladem napřed a provádí všeobecně prospěšné investice. Pan Vyškovský nemá pravdu, že by musila nastati inflace, poněvadž by se peníze vydávaly bez zásluhy. Skutečnost by byla tato: podnikatel vybuduje dejme tomu úsek silnice, stát jej převezme a vystaví podnikateli poukázku na Národní banku, která poukázku honoruje. Tedy ta vybudovaná silnice, sloužící všem, šetřící pohonných látek i vozidla, to by snad byla dostatečně hmatatelná zásluha! Rozhodně poctivější, než když si nějaká banka vypůjčí třeba na prvotřídní směnku (zásluha) peníze u N. b. a peněz pak použije k záhadným operacím na burse, dejme tomu ke sražení kursu státních papírů. Tažy N. b. nemá žádné kontroly, jak peněz bylo užito, resp. zneužito.

Domnívám se, že by ani nebylo nutno zmocňovat N. b. k vydávání bankovek nad hranici zlatého krytí, poněvadž by oběh bankovek této hranice nikdy nedosáhl. Podnikatel sám by přece pracoval s bankovním úvěrem. Financující banka by potřebné hotovosti odčerpávala se (svého žirového účtu u N. b.) své žirové pohledávky u N. b. Na splacení úvěru odevdá podnikatel bance přijatou státní poukázku, banka ji předloží N. b. a tato jí opět připiše ve prospěch žirového účtu dotyčné banky. Tedy zvýšený oběh bankovek by šel nejdříve na vrub žira u N. b. a poněvadž by při provádění prací bankovky rychleji obíhaly, vracely by se opět k N. b., takže skutečné zvýšení oběhu by bylo jen velmi nepatrné.

Senátor Modráček rýsuje svůj plán spíše opatrněji. Jeho provádění by šlo spíše hladčeji, příznivěji, ovšem za dodržování podmínek Modráčkem vytčených. To jest vyrovnané státní hospodářství a utážený berní šroub. To jsou vesměs podmínky splnitelné. Dnes vynakládáme na péči o nezaměstnané cca 800 milionů zcela neproduktivně, t. j. stát za ně nemá protihodnoty. Jen nepatrná částka z této sumy se vrací ve formě daní spotřebních a jiných. Avšak těchto 800 milionů, placených po 22 let, představuje — kapitalisováno k dnešnímu dni při 5procentním úroku a 3procentním úmuru — slušnou sumu desíti miliard. Já sám věřím, že jen 3 miliardy věnované během dvou let na investice zařadily by polovinu našich nezaměstnaných do výroby. Vždyť konec konců možná dobrá čtvrtina tak ohromné částky věnované během krátké doby na investice jsou mzdou. Mzdou jest i amortisace strojního zařízení při jeho obnově, získání nerostu atd. Tři miliardy vložené do výroby by znamenitě osvěžily vysychající zdroj státních příjmů a s úsporou na podporách nezaměstnaných by stačily uvést státní hospodářství do rovnováhy. Další provádění investic by pak umožnilo (při stále utáženém berním šroubu), věnovati přebytky státního hospodářství na úmor zálohy u Národní banky. A během čtyř let se může mnoho změnit ve světovém hospodářství.

Vím, že dosavadnímu úsilí N. b. o uvolnění peněžního trhu nelze upřítí úspěchu. Jsme však teprve v počátečním stadiu, nevíme ještě, jestli se podaří obnoviti také dlouhodobý úvěr, který jest pro oživení trhu stejně důležitý, snad i více. Neděláme si iluzi o vyrovnanosti státního rozpočtu. Ze zbrojení bude mít prospěch jen malá skupina. Náklady zbrojení kryjeme úvěrem krátkodobým a obávám se, že právě v této okolnosti může vězeti nebezpečí i pro dnešní politiku Národní banky.

B. Hlavatý.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

Jechlův návrat do společnosti

(Dokončení „N a d n ě“.)

Pamatujte si, Jechle, příští týden v úterý ve dvanáct hodin máte soud,“ oznamoval dozorce. „Přijdete před druhý senát pana předsedy Mrázka.“

Předseda druhého senátu, vrchní rada Mrázek, prohlížel obžalovaného ostrýma, soudcovskými očima, ale poslouchal ho srdcem. Poslouchal úryvky příběhu, který vy znáte podrobněji. Přelíčení se podle všech známek chýlilo ke konci. Jednou, když zdvihl hlavu, zahlédl Jechl tváře obecnstva. Uviděl tam napjaté a oddané oči Mařky. I sem za ním přišla. Jediná, která ho nikdy neopustila.

Teď se předseda senátu i oba přísedící zdvihli. Soud se odebere k poradě. Spravedlní v talárech odešli do vedlejší místnosti. Nic v těch chvílích nebylo Jechlovi vzdálenější, než jakýkoliv odstín sebevědomí, hrdosti, odbojné síly. Přes to zůstávaly na dně jeho pohledů k frontě obecnstva asi takové myšlenky:

Jsem vinen, tisíckrát víc, než si myslíte, jenom já vím, jak jsem se provinil. Necítím falešný stud před vámi, diváci, obecnstvo. Prožil jsem toho tolik, že nemám nejmenší chuť na hraní. A vůbec: je to opravdu jen má vina, že jsem se dostal na dno a že teď sedím na lavici obžalovaných? Copak jsem něco špatného vyvedl, že mi dali výpověď? Nehledal jsem dost dlouho jiné místo? Nehrnul jsem se do každé práce? A jak to dopadlo?

Vy nejste z druhého břehu, patříte mezi početné lidi, přišli jste se podívat na jednoho levýho, kterého chytli. Myslíte si, jaký jsem zvíře, třeba zajímavé, a jak vysoko stojíte nade mnou. Připadáte si o tolik lepší, než jsem já. Skoro hrdou spokojenost cítíte, když se srovnáváte se mnou. Ale já už vím, že to není pravda. Protože jsem kdysi byl zrovna takový, jako vy. Taky jsem byl několikrát u soudu mezi obecnstvem, přes bariéru jsem se díval na obžalovaného. Jo, teď se na všechno dívám jinak. To je holt tak, když se na to člověk dívá z druhé strany. Taky jsem na všelicos věřil a to byste ani neřekli, ještě na všelicos věřím, ale na společnost už ne. Když jsem dělal dobrotu, až to bylo hloupý, vyhodili mě na dlažbu a chcípal jsem hlady. A všichni mě nechali na holičkách, přestali mě znát: Erna, kamarádi. Jednou za mě zaplatili kafe, podruhé se mi vyhnuli na sto honů. To člověk pozná, co je to být sám na světě.

A podívejte se: kdy se karta obrátila? Když jsem se stal obyčejným pasákem, potom nóbl pasákem a potom doktorem Blondákem, kterej, jak jste právě slyšeli, byl vyčerpanej hochštapler. Sotva jsem se začal mít dobře, vrátila se ke mně Erna, moje prachy jí byly dobrý, třeba věděla, vodkuď je lovím. Kdyby mi teď dovolili, abych ještě něco řekl, řekl bych: jsem lump, ale nejsem špatnej člověk, slyšíte? Špatná je společnost, organisovaná tak, že člověk živoří, když se poctivě dře a chcípa hlady, když chce pracovat.

Dvěře se otevřely. Jechl vstal ze své lavice. Předseda začal předčítat rozsudek, který má jednotvárný úvod, živé jádro a nakonec zase doslov, který nikdo neposlouchá. „... pročež soud vynáší nad Jaroslavem Jechlem rozsudek osvobození...“

Z á v ě r e m

tohoto příběhu bych rád řekl několik věcí: především musím opakovat to, co jsem zdůraznil při vyprávění už několikrát,

ale přece ne dost často, nebo málo jasně, jak vidím podle písemných i ústních dotazů čtenářů. Příběh Jaroslava Jechla je ve všech partiích pravdivý. Ti, kteří v těchto kapitolách vystupovali vedle Jechla pod vymyšlenými nebo upravenými jmény, ať už patřili ke straně škůdců nebo poškozených, vědí nejlépe, že všechno to je pravda. Vy, kteří patříte do světa nestranných čtenářů, musíte věřit reportérovi, který si dal práci s opatřováním důkazů pro neobyčejně znějící nebo obyčejná fakta nebo odvážná Jechlova tvrzení. Jeho tížadostí bylo vyzpovídat se, původně jen kamarádovi. Ten kamarád je náhodou novinářem a jeho tížadostí se stalo, súčastnit neskresleně této soukromé zpovědi tisíce jiných. Mohli jste pozorovat, že se reporter nesnažil vymalovat Jechla krásnějšími barvami, než těmi, které odpovídaly skutečnosti, myslím té zjiitelné a kontrolovatelné. Jako se před přítelem reporterem Jechl nesnažil o ušlechtlejší podobu, tak se o ni nesnažil ani reporter před čtenáři. Ani po lidské, mravní stránce, ani po stránce sociální: ta zvláště lákala reportera tohoto příběhu k jisté úpravě ve směru plně pochopitelné a zajisté spravedlivé tendence. Hrdina příběhu i jeho vypravěč odolali těmto pokušením. A pokud jim místo stačilo, podali tuto historii bez hoblování, lakýrování a bez ozdob. Jednali tak v přesvědčení, že má plnou cenu jen plná upřímnost. To jest upřímnost, která se nešetří ani při osobně nejchoulostivějších věcech. A která se nebojí vyjádření, i když vidí, že se to zrovna nehodí do rámu vyznávané teorie. Žádná skutečně dobrá životní teorie se nebojí pravdy. Tady myslím především na teorie sociální. Snad naše kapitoly o tom, jak to vypadá na dně lidské společnosti, přinesly nový důkaz o tom, že je skutečnost složitější, ale hlavně jiná, než by nám rádi namluvili různí sociální teoretikové.

Jiné čtenáře zajímá, jak se k našim reportážím chovalo a chová podsvětí. Ti, jichž jsme se tu dotýkali většinou existenci, protože jsme odhalovali podle rady Komenského co nejnázorněji zákulisí jejich nejrůznějších živností. Vy jste to četli jako beletrii, ale my s Jechlem jsme na tom byli hůř. Sotva vyšla první kapitola o pražském podsvětí, hned se vědělo, o koho jde. A hned se tušilo, o koho asi tak půjde. Původně se myslelo, že to nebude tak zlé, potom se ukázalo, že je to horší, než by kdo byl řekl. Ve středu odpoledne, kdy vychází „Přítomnost“, čekali interese tohoto nebezpečně realistického románu v jistých kavárnách, mimochodem docela v centru města. A posílali pikolíky do stánku na Václavském náměstí pro čerstvé číslo, jež podrobili hned bedlivému, ovšem značně nervosnímu studiu. Byl to po dobu šesti neděl jistý nový druh hazardní hry: na koho dnes dojde? Několik pánů to luštilo současně, hlavy v jedné hromadě. Napětí značně povolilo, když bylo jasno, že se reporter rozhodl zásadně pro používání nepravých jmen. V tom také vidím rozhodující příčinu faktu, že jsem dosud neměl s podsvětím nějaké nepřijemnější bezprostřední konflikty. Jechl je měl. V jisté kavárně na Václavském náměstí se na něho chtěla zblízka dostat Mimi, milující klasickou hudbu, ale byla včas sražena ochráncem, mužem z podsvětí, který pojal do své ochrany také mě.

Mimochodem: jiná slečna, již jsme věnovali pozornost, na rozdíl od krásné Mimi, byla našimi řádky polichocena. Koupila si tři čísla „Přítomnosti“, v níž se psalo o ní a dávala číst s pýchou svou historii klientům, jež dala noc. Pan Náchodský, o jehož schopnostech v oboru zakládání velkopodniků a kanceláří pro výrobu diplomů jsme se vám uznale zmínili, hleděl na Jechlova zpověď svým způsobem. „Proč si to neřekl, hloupej? Přece víš, že na prachy nekoukám.“ Rozumějte: proč si s tím chodil do novin? Já bych ti byl dobře zaplatil, kdybys byl mlčel. „Jenomže vy dva máte něco za lubem, vidí, a zamlčujete skutečná jména jen prozatím?“

Ale jak to dopadlo? ptáte se docela nakonec.

Jechl stál před branami trestnice, s holýma rukama, osamělejší, než kdykoli předtím. Prosim, jen rače vstoupit, do nového života! K přátelům, k bývalým známým ze starých, počestných časů se neodvážil. A k těm z podsvětí nechtěl zpátky, za nic na světě. Chtěl začít znovu, chtěl pracovat, cokoliv dělat, z čeho by byl kus chleba a nejmizernější střecha nad hlavou. Ale tuhle moderní pohádku znáte, právě jste jednu důkladně pročteli.

Co mu zbývalo? Ke komu mohl jít, takhle oškubán, zničen? Kdo by ho byl nevyhodil, s jeho pravdou? Vláčel se s ní Prahou, vyhýbaje se jako plachá zvěř známým. Někde je přece třeba začít? Byl jediný člověk, který to pochopí: Mařka. Jednoho odpoledne, za prvního soumraku zaklepal u jejího bytu ve slatinské kolonii, kterou jste už poznali. Přijala ho pěkně, znovu se ho ujala. Ale to se nemůže všechno zase opakovat...

Jednoho dne od ní odešel. A od té doby je sám. Teď se musí vyhýbat i podsvětí. Protože hledá práci, hledá zaměstnání mezi námi, na tomto břehu. „Mezi ně už nepůjdu, ale řeknu ti, že srdcem patřím k nim, tam dole, třebas je znám zblízka a nedělám si ani o nich žádné iluze. Snad to nepochopíš, když ti řeknu, že tam, na druhém břehu, jsou lepší lidi, aspoň podle mých zkušeností. Je tam víc poctivosti, rozumíš? Nedělají ze sebe nic jiného, než jsou ve skutečnosti. Nepěstují tam fráze, ze kterých se mezi vámi živí znamenitě tolik lidí. Ale nechci k nim, chci vydělávat tak, abych se za to nemusil stydět. Vždyť ježíšmarja nejsem snad tak blběj, abych se nemohl aspoň někde uplatnit. Budu dělat všechno, člověče, jen abych se udržel nad vodou, jen abych se nepotopil. To už bych se nahoru nedostal, dalo to stejně víc síly, než si dovedeš představit, vyškřábat se ze všeho toho, v čem jsem vězel až po krk.“

Vyvinula se v tomto listě šťastná tradice, vyvozovat v případě možnosti i praktické důsledky. Nemohl by nikdo z vás zachránit Jaroslava Jechla tím, že by mu dal jakoukoliv práci? Přesvědčil jsem se o tom, že má nadprůměrnou schopnost vyjadřovat své myšlenky, ústně i písemně.

Nemusím vám ho představovat. Představil jsem vám ho úplněji a nemilosrdněji, než je zvykem. Je tady jeden člověk, který se mezi nás vrátil, hnán vpravdě mravní silou. Pomozte mi dát mu chleba a víru v život na našem břehu.

dopisy

Jaký byl národní důchod československý?

Vážená redakce!

V čísle 48. Prítomnosti odhadoval doc. dr. Josef Grňa československý národní důchod pro rok 1930 částkou 50 miliard Kč; k odhadu užil statistiky důchodové daně. I k přibližnému odhadu bychom potřebovali mnoho statistických dat, hlavně o výrobě, cenách průměrných nákladech, o počtu osob výdělečně činných v různých povoláních a průměrných výdělcích atd. Vskutku máme pomůcek dosud málo; ještě nejpřesněji by se dala zjistit hrubá výroba zemědělská a hornická, s přibližností dost uspokojující by se dala odhadnouti její hodnota, méně přesně hodnota čisté výroby zemědělské a hornické. Další odhady hodnot získaných ev. přidaných průmyslem, obchodem a dopravou, už samy sebou nejisté, jsou ještě obtížnější pro nedostatek statistických dat. Velmi málo také víme o mzdách, platech a výdělcích.

Statistika důchodové daně (máme ji dosud za tři roky: 1927, 1928 a 1930) je pomůckou dost slabou. Chceme-li ji zužitkovat k odhadu národního důchodu, musíme si být vědomi

toho, že pouze zvyšujeme čísla zjištěná touto statistikou, avšak nic nového se tím o složení a rozdělení národního důchodu nedovídáme, neboť podobný odhad prostě jen reprodukuje ve vyšších číslech to, co mu statistika důchodové daně dává za podklad výpočtů. Běží tedy jen o to, oč a z jakých důvodů máme zvýšit sumu zdaněných resp. přiznaných důchodů. Doc. dr. Grňa zvyšuje důchod statistikou důchodové daně zjištěný o 6 miliard, z čehož počítá na tak zv. paušál služebních příjmů přímých poplatníků 0,5, na daňový únik 1,5 a na důchody osvobozené 4 miliardy. Tento odhad je beze sporu příliš nízký. Roku 1930 byl národní důchod jistě vyšší než 50 miliard. Dlouho trvající krize působila asi na autora psychologicky tak, že si učinil i pro minulost obraz horší než vskutku byl. O tom se můžeme přesvědčit těmito úvahami:

a) Při 50 miliardách národního důchodu by činil průměrný důchod na obyvatele už roku 1930 jen 3500 Kč, daňové zatížení 26%. Jak by to musilo vypadat roku 1933, když už roku 1930 byly takové poměry! Průměrný důchod by pak hraničil na důchod, který má každý člověk (ať už si ho opatří vlastní činností, z druhé ruky nebo ilegálně), to jest na samé fyziologicky nutné minimum, na to, co člověk jen sní, aby mohl rok existovat. Žít za 3 koruny denně znamená už roční důchod 1000 Kč.

b) Pro rok 1926 odhadl národní důchod dr. Hotowetz částkou 76 až 83 miliard (Naše národní hospodářství a jeho další vývoj, str. 17 a 21). Víme naprosto spolehlivě, že byl národohospodářský vývoj v letech 1926 až 1929 příznivý, a nutně byl i národní důchod roku 1928 vyšší nebo aspoň nikoli nižší než roku 1926. Rok 1930 se konjunkturálně liší od roku 1928 radikálně, neboť znamená sestup, ale nebyl to ještě tak špatný rok. Projevují se v něm sice už známky ubývajících zaměstnanosti, zemědělská krize už byla zjevná, ale některá jiná data ukazují, že nebyl aspoň horší než leta předcházející konjunkturálnímu vypětí v letech 1927 až 1929. Tak na příklad hodnota obratu zahraničního obchodu přes pokles cen odpovídala hodnotě roku 1926 (33 miliard), nákladní doprava byla větší než v letech 1924 až 1926, těžba kamenného uhlí se vyrovnávala přibližně těžbě r. 1926, 1927, těžba hnědého uhlí těžbě r. 1925 a 1926, výroba surového železa a oceli byla větší než ve všech letech do r. 1927, vzestupný pohyb vývozu železa a železného zboží nebyl ani r. 1930 přerušen. Celkový index průmyslové výroby činil podle dra Maiwalda r. 1926 76,7, r. 1928 95,8, r. 1930 89,2, velkoobchodní index v těchto letech byl 137,6, 141,6, 118,6. Poněvadž Hotowetzův odhad pro rok 1926 (76 až 83 miliardy) je dost spolehlivý, nelze věřit, že národní důchod klesl už r. 1928 na 52,3 a r. 1930 na 50 miliard.

c) Doc. dr. Grňa odhaduje osvobozený důchod částkou 4 miliard. Poněvadž poplatníků bylo 2,7 milionu a aktivního obyvatelstva asi 6,7 milionu, znamenalo by to průměrný osvobozený důchod ani ne tisíc Kč. Podle § 3 zákona o přímých daních nepodléhá dani normálně důchod do 7000, avšak za určitých podmínek (§ 3, 20, 21, 31) jsou osvobozeny i důchody vyšší.

Pro odhad národního důchodu na základě statistiky důchodové daně je vhodné uvědomit si, jakou asi kvotu z obyvatelstva znamenají poplatníci důchodové daně. Po určitých výpočtech (jejichž podrobnosti tu neuvádím) dostaneme pro rok 1930 tento obraz (v tisících):

	samostatní		zaměstnanci	
	sčítání lidu	poplatníci	sčítání lidu	poplatníci přímí srážkoví
zemědělství	887	229	801	6
průmysl a živnosti	326	175	2.273	90
obchod, peněžnictví				
a doprava	225	161	648	74
ostatní	425	39	973	111
celkem	1.863	604	4.695	281
				1.342

Naše daň důchodová stihá normálně celou domácnost. Přesně vzato neměli bychom pokládat rozdíl mezi počtem poplatníků a aktivního obyvatelstva za počet nezdaněných osob. Větší chybu děláme však jen ve skupině samostatných, neboť podle § 5, odst. 2 nepočítá se do důchodu hlavy rodiny služební příjem (§ 11) jiných členů domácnosti.

Důchod samostatných poplatníků známe ze statistiky důchodové daně, činil (hodnoty uvádím vesměs v milionech) 12.472, důchod ostatních samostatných odhadujeme na 7560, což znamená průměr 700 Kč. Přímou zdaněnou částí zaměstnanců činil podle statistiky 955, srážkou zdaněný hrubý služební příjem (podle odhadu ministerstva financí) 22.833, důchod ostatních zaměstnanců můžeme odhadovat při průměru 4000 Kč na 10.319. T. zv. paušál ze služebních příjmů přímo zdaněných lze odhadovat aspoň 10%, t. j. 745, únik daňový 4501. Úhrnný důchod by podle toho činil r. 1930 67.385 milionů Kč.

Daňový únik je jistě dost značný, ale nezapomínejme, že je také někdy neúmyslný, neboť mnoho lidí ani opravdu nezná svůj důchod, příjem z pozemků je v dani oceňován asi dost nízko a konečně, přes to že jsou nejpřesněji zachyceny příjmy ze služebního poměru, unikají i ony ze zdanění (na př. pod titulem mimořádných darů, které podle § 7, odst. 2 nepodléhají dani). Důchod nezdaněných zaměstnanců můžeme odhadovat také takto: pokládáme-li zaměstnance přímo zdaněné, tedy mající většinou čistý služební příjem přes 20 tisíc, za úředníky, bylo by nezdaněných úředníků 194.896, což při průměru 7000 Kč činí 1364; dělníků a zřízenců bylo podle sčítání lidu 3.037.939, zařadíme-li srážkové poplatníky (§ 30) do této kategorie, činil by důchod ostatních dělníků a zřízenců při průměru 5000 Kč 5980, ostatních zaměstnanců (učňů, nádeníků, domácích dělníků, domácího služebnictva, pensistů a provisionistů) bylo 1.181.901, což při průměru 3000 Kč znamená důchod 3546.

Odhad pro rok 1928 je ještě méně spolehlivý, neboť ani tu (ostatně velmi nejistou) pomoc ze sčítání lidu nemáme, a nezbyvá než počet osob odhadovat připočtením nebo odečtením osmi desetin rozdílů mezi daty sčítání lidu 1921 a 1930. Po výpočtech, jejichž podrobnosti už vzhledem k jejich velké nejistotě ani nestojí za to znovu uvádět, dostaneme se k úhrnu asi 68.8 miliard. Úhrny pro rok 1928 a 1930 by byly podle toho tyto (v miliardách):

	1928	1930
samostatní	24.9	22.8
zaměstnanci	43.9	44.6
zemědělství	15.1	13.3
průmysl	27.4	26.8
obchod	12.6	12.8
ostatní	13.7	14.5

Přírůstek nebo pokles důchodů zjištěných statistikou daně důchodové r. 1930 proti r. 1928 byl tento (v milionech Kč):

důchody přímo zdaněné:

	samostatní	zaměstnanci
zemědělství	— 1462	+ 3
průmysl	— 480	+ 488
obchod	— 235	+ 398
ostatní	+ 170	+ 736
celkem	— 2007	+ 1625

důchody srážkou zdaněné

(§ 30) — — 1633

Vysvětlení snad možno hledat ve zvýšení služebních požitků u veřejných zaměstnanců r. 1930, snad i v tom, že část

platů vyšších zaměstnanců v průmyslu a obchodu byla placena z národohospodářského důchodu za rok 1929, který byl velmi příznivý, kdežto samostatní už pocítili sestup. Hromadná zaměstnanost byla r. 1930 již menší, a také hrubý služební příjem srážkových poplatků (§ 30) se snížil o 1633 milionů. Podle statistiky úrazového pojištění (Ročenka Statistického úřadu, 1934, str. 216) činil započtený výdělek r. 1929 14.201 milionů, r. 1930 14.426.

Statistika důchodové daně za rok 1932 není ještě zcela zpracována, ale zjištěný přímo zdaněný důchod bude asi o 20% nižší než r. 1930. Podle výpočtů pojištěných důchodů na základě statistik nemocenského pojištění (Barvínkův výpočet, otištěný u Kříže, Tragický vývoj nezaměstnanosti, str. 31) činil tento důchod r. 1930 14.588, r. 1932 11.432, t. j. o 21.6% méně. Podle toho bychom se dostali teprve roku 1932 k národnímu důchodu asi 53 miliard a k zatížení asi 26%.

Přibližný odhad národního důchodu se však dá těžko dělat na základě statistiky důchodové daně. Sám se domnívám, že vůbec ekonomicko-noetická hodnota této statistiky není příliš velká, a také skromně uznávám, že i ty výpočty, které jsem na jejím podkladě učinil, trpí hned několika smrtelnými nemocemi. Objektivnější odhad by musil především vymezit sám pojem národního důchodu a musil by se opírat o množství jiných statistik, hlavně statistik výroby. Ale chtěl jsem jen ukázat, že bychom si za předpokladu 50 miliard národního důchodu r. 1930 kreslili obraz příliš pesimistický.

F. Fajfr.

O naše university

I.

Vážená redakce!

Nemohu přijmout to napomenutí, které mi dal v časopise „Přítomnosti“ prof. B. Bydžovský. Podle něho jsou prý studentské demonstrace skoro každý podzim, rektor university byl sice do nich zapleten, ale je prý jen „náhodou“ universitním profesorem a není „duchovním reprezentantem university“ a ani se zaň nevydává, a mojí povinností je prý být solidární s university a vyřídit věc v profesorském sboru. Aby čtenář mohl správně posoudit dopis Bydžovského, připomínám, že je to liberální profesor, který jistě demonstrace nedělal. Jestliže takový člen university takto soudí, jak soudí členové méně liberální?

Nejsem, myslím, sám, který pokládá demonstrace, jež se staly, za příliš vážnou událost, aby se daly takto vyřídit, a proto jedním o nich znova a ještě budu jednat. University potřebuje, aby se o ní veřejně jednalo. Tvrdím, že je to a f e r a u n i v e r s i t n í a jako taková se musí řešit. Řešit, nikoli zamluvit! Nebyla to jen demonstrace studentů, nýbrž účastnil se jí, jak všichni dotvrzují, i rektor university. Je-li duchovním představitelem university, o tuto choulostivou věc se nepřu; ale byl ú r e d n í m j e j í m p ř e d s t a v i t e l e m, a málo na tom záleží, že už byl zvolen rektor jiný; neboť přípravy pro tuto akci dělal Domin jako rektor. Mám zvlášť objasňovat, co to znamená, že se demonstrací účastnil rektor, a že, budiž opatrně řečeno, není známo, jak se přičiňoval, aby studenty od demonstrací zdržel? Slovem „demonstrace“ tu rozumím také vytloukání oken, sbití studentů, volbu čestného člena ve Všehrdu, konanou pod dojmem činnosti Dominovy za demonstraci atd. Já jsem tedy docela v právu, jestliže tvrdím, že se úřední vedení university účastnilo demonstrací a nemohu uznat mínění Bydžovského, že Domin je „náhodou“ universitním profesorem. Jen, prosím, nedělejme věc hezčí než byla.

Tyto demonstrace vzbouřily naši veřejnost a působily daňleko za hranicemi; zrovna ve dnech, kdy náš stát vedl těžký

zápas v Ženevě, jeden z nejtěžších zápasů po válce, kdy šlo o osud Malé dohody a o válku nebo mír, v době, kdy bylo elementární povinností každého Čechoslováka, aby ukázal solidaritu s vládou a s ministrem Benešem, který boj v Ženevě za nás vedl (a který jest také profesorem na u n i v e r s i t ě) v těch dnech zrovna naše universita uznala za vhodné podniknout bouřlivé demonstrace, jejichž mluvčím jest politik, jehož nejhlavnějším politickým argumentem jest osobní boj proti ministru Benešovi. To že je nějaká lapalie?

Demonstrace pobouřily veřejnost; všechny noviny o nich psaly a zaujímaly stanovisko — dodnes však nevíme nic o tom, co o nich soudí akademický senát, t. j., jak soudil studenty a co soudí o účasti rektora na těchto demonstracích. Akademický senát má povinnost se zabývat v zájmu významu university touto akcí odstupujícího rektora, který přece jednal jako rektor university; nemůže se odvolávat ani na to, že Domin už nebyl rektorem ani že má právo na svobodu individuálního mínění. Neboť Domin nejednal jako soukromník, nýbrž jako rektor a engažoval universitu do politické akce, a začal ji, jak skoro všichni říkají, celkem v souhlase s akademickým senátem. Jestliže Bydžovský myslí, že universita není cizím tělesem v našem národním životě, pak jistě jest slušné, aby akademický senát veřejnosti vysvětlil, v čem s Dominem šel a v čem nikoli. Slyšel jsem, že pozoruhodná část členů university byla proti akci o obnovu Karolína a také proti akci o insigniích. Kde se tento jejich názor projevil? Znáám jen článek prof. Komárka s počátku akce, ale nevyšel žádný projev, který by ukázal, že universita za Dominem nestojí.

Rektor university po svém odstoupení podal zprávu o své činnosti, která k demonstracím vedla; podal ji v „Nedělním listě“, časopise Stříbrného. Nechme stranou otázku, je-li zvykem, aby odstupující předseda nějaké slušné společnosti nepolitické podával zprávu o své činnosti v listě politickém, ale s o u h l a s í akademický senát s tím, aby rektor české university podával zprávu o své rektorské činnosti v listě Stříbrného?

Že prý mám být solidární s universitou. Jistě jsme solidární s vědou a s těmi, kdo naše vysoké školy vedou k cílům vědeckým; je mi však líto, že nemohu projevit souhlas ani se způsoby bývalého rektora university ani se způsobem, jak případ řešil akademický senát, ani se způsobem, jak o něm referoval v parlamentě ministr školství. Zájem vědy a pověst naší university žádá, aby i jiní profesori upřímně řekli, co si o těchto věcech myslí; možná, že mnozí nejsou daleko od úsudku mého.

Neboť případ byl velmi vážný; šlo o to, připravovat hitlevskou revoluci u nás. Hitlerův převrat byl také připravován z velké části universitami. Jako u nás demonstrace proti Němcům, tak v říši působily demonstrace proti židům a pacifistům. Německá vláda si netroufala jasným prohlášením a jasným programem university ovládnout; zastírala pravý stav věcí jako náš ministr školství, až se její slabost znechutila všem a Hitler zvítězil. Je známo, jak vítězství jeho bylo především oslavováno na universitách demonstračními průvody a pálením knih. Podobná, ale trochu světlejší historie se sběhla v Rakousku. I tam hitlerovci působili universitami. Byly stále rvačky mezi studenty, demonstrace stíhala demonstraci a profesori šli se studenty proti vládě. Jenže tam Dollfuss ukázal pevnější ruku: zavedl na universitu policii, pohrozil profesorům, vyhodil hackenkreuzlerského rektora a tím aspoň trochu klidu zavedl. Ovšem, dosud je tam prý hitlerovců mezi profesory velice mnoho. A u nás se začíná tatáž

historie. Měli jsme před několika lety demonstrace studentské proti policii (také tehdy se jich účastnilo několik profesorů); tenkrát se policii podařilo se ubránit a nedala studentům „satisfakci“, kterou tak horlivě vymáhali. Nedávné demonstrace byly vedeny chytřeji a demonstranti mají úspěch, vláda před nimi ustoupila. Na štěstí zakročili naši spisovatelé. Co se stane při demonstracích příštích? Jak je vládou a akademickým senátem na ně připravena veřejnost?

Přirovnávám universitní demonstrace pražské k akcím německých a rakouských hitlerovců. Jest však mezi nimi jeden rozdíl. Mezi německými a rakouskými nacionalisty jsou učenici, kteří dovedou svůj nacionalismus vědecky se svého odborného stanoviska hájit a jsou svým lidem autoritou. Uvádím za příklad filosofa Freyera, právníka J. Bindera, sociologa O. Spanna, nehledě k rasovým teoretikům. Třebas bych velice zavrhoval jejich teorie, musím vyznat, že vědeckou formou odůvodňují své nacionalistické stanovisko. Viděli jsme na filosofickém sjezdu v Praze, jak dovedli italští fašisté vědecky hájit fašismus. Nelze říci, že dosavadní projevy rektora university Karlovy, uveřejňované v „Národní politice“ a v listech Stříbrného, odpovídají vědeckým požadavkům. A tyto projevy, dokud nejsou dementovány, tvoří část našeho oficiálního vědeckého života.

Bydžovský mi připomíná, že mám pracovat na fakultě. Akce za obnovu Karolína nebyla úředně sborem projednávána; vím o ní jen z novin. Nebudu o této věci víc psát, abych nevynášel důvěrnosti; jistě však Bydžovský potvrdí, že moje jednání ve sboru bylo vždycky korektní a že za dané situace žádný slušný člen profesorského sboru nesměl ode mne očekávat víc než pouhou korektnost.

Jsem zvyklý na loyální spolupráci, ale nemohu být solidární s akcí pro restaurování Karolína a pro insignie ani se způsobem, jakým akce byla vedena. Naopak, vidím, že tato akce velice poškodila význam university. Věřím velice ve vědu a budu ji bránit proti každému; věřím, že je i mnoho kolegů na našich vysokých školách, kteří mají podobnou víru a podobné odhodlání. Jestliže se jim něco nelíbí na mých slovech, ať si věc formulují jinak, ale ať pamatují, že naší vědě hrozí nebezpečí a že na nich záleží její obrana. Či snad po druhé zase máme čekat, že nám vědu budou zachraňovat spisovatelé, a vědci že zase budou mlčet? *Univ. prof. Em. Rádl.*

II.

Vážená redakce!

V 50. čísle „Přítomnosti“ vyšel anonymní článek posluchače právnické fakulty v Praze. Začíná povzdechem nad ubohou úrovní proslavů některých universitních profesorů při nedávné žabomyší válce v Praze, ale pak se s chutí vrhá na svou fakultu a trhá ji velmi udatně. O proslavě se nemohu vyjádřit, protože nevím, co má pan „iks“ na mysli. Ale zajímá mne, jak nařiká, že dnešní studenti nemají učence rázu R a n d o v a. (Míří tedy patrně na odbor judičiální.) Proč uvádí za vzor právě Randa? Na to je jediná odpověď: protože měl nedávno Randa jubileum a psalo se o něm v novinách. Mám dojem, že pan „iks“ nikdy ani jedinou knihu R a n d o v u n e č e t l. Věděl by především, že nejslavnější knihy Randovy, které mu zjednaly zahraniční slávu — byly napsány n ě m e c k y: Besitz — Eigentumsrecht — Schadenersatzpflicht — Erwerb der Erbschaft. Tyto knihy by asi pan „iks“ sotva doporučil svým pánům kolegům ke studiu — má-li na mysli jejich jazykové znalosti, a uvědomí-li si, že Randa je mrtev a tudíž n e z k o u š í. Zavře-li někdo z nás oči, přestanou pro studenty existovat jeho knihy.

Ale pan „iks“ nečetl ani Randovy české knihy — nečetl

ani jeho Vlastnické právo ani jeho Závazky k náhradě škody. Neboť nám, žijícím a neohodným nástupcům Randovým vytýká, že svoje knihy děláme kompilací z cizích knih. Nemyslím, že by nás chtěl urážet, jakobychom vytrhávali kousky z cizích prací, a tak sestavovali svoje knihy. Spíše myslím, že neví, co znamená slovo kompilace — a myslím tím, že se příliš mnoho používá cizí literatury, a že jsou knihy přeplněny citáty. Kdyby byl některou z Randových knih jen otevřel a „globálně“ přehlédl, viděl by — už podle spousty drobných poznámek pod čarou — že je Randa králem mezi znalci a uživateli tak zv. literárního aparátu. A přes to Randův styl není těžkopádný — kdežto my, kteří daleko nedosahujeme Randy v tomto „kompilátorství“, máme těžkopádný styl právě následkem nadbytečného používání cizí literatury.

Ovšem — nemáme všichni stejný styl. Ale nevím, proč nám v této věci nedává za vzor Tilsche, který byl přímo umělecky nadán a napsal učebnici, jež pro všechny časy může sloužiti za vzor duchaplné a krásné knihy vědecké. Pan „iks“ ji asi nezná, jako ji nezná 90% jeho kolegů. Proč upadla v zapomnutí, proč leží ve „Všehrdu“ mrtvě, ačkoli jsem vydal její třetí vydání, přizpůsobené zákonodárství republiky? Na to je jasná odpověď: Protože je Tilsch mrtev a nezkouší.

Nemožně a nadbytečně užíváme cizích slov! V téhle výtce mne nejvíce zajímá slovo „cizích“. Tím se snad ani nemůže myslet nic jiného než latina. Ale pro toho, kdo se učil římskému právu jako základní nauce pro poznání i moderního práva civilního, kdo musil již při první státní zkoušce, ale hlavně u historického rigorosa prokázat znalost pramenů římského práva — pro toho není a nesmí býti latinská terminologie překážkou srozumitelnosti. Proto se žádá maturita na gymnasiu jako podmínka vstupu na universitu. Latinskořeckou terminologii má i lékařská věda i filosofie i vědy přírodní.

A zas neví náš posuzovatel, že právě Randa byl celou svou bytostí romanista, a že vřelými slovy doporučoval studujícím, aby bedlivě „čerpali z přebohaté studnice literatury práva obecného“ (recipovaného práva římského). Kdybyste spravedlivě četli českou literaturu právnickou místo výtažků, které s touto literaturou nesmíte plést, musili byste poznat, že se usilovně snažíme o čistotu řeči. Neškodilo by, podívat se třeba docela zběžně do osnovy občanského zákoníka pro naši republiku, abyste se o tom docela jistě přesvědčili.

Nevím, co je těžkopádného a nesrozumitelného na př. v trestním právu Miříčkově, ve směnečném Hermanově, v procesním Horově, v obchodním Wenigově. Krčmářova kniha o právu občanském není snadná. Ale je to jako u přednášek Stupeckého. Kdo se tou knihou propracuje, může věřit, že zná občanské právo. O náhražkách, ze kterých se studuje, to neplatí. Ale za to jsou pohodlné. Laciné nejsou. Kdo by chtěl v přípravce utratit jen tolik, kolik stojí naše knihy pro judičiální obor, nesměl by na druhou státní zkoušku i s rigorosem studovat ani pět měsíců!

Naše přednášky jsou monotonní a suché. Snad. Ale to by mohli říci jen členové seminářů a posluchači přednášek, kteří je pravidelně navštěvují, t. j. asi 18% v nej-

lepším případě. Ostatní přicházejí jen testovat — a i v tento svůj „den píle“ se snaží přijíti na konec přednášky, aby ani jednou v semestru nemusili slyšet svého profesora. Zač stojí pak vaše kritika?

A naše zkoušení! Prál bych vám, abyste jednou měli komisi, jakou jsem měl já: Randa, Stupecký, Ott a Storch. Bojím se, že by vám zašla odvaha, toužit po minulých časech. Ale podle všeobecné zkušenosti má učitel nejméně vděku od posluchače, kterému prokázal nejvíce milosrdenství. Protože velikášství sedí na větvi nevědomosti.

Nařkáme všichni na dnešní soustavu studijní. Ale to jest otázka jiná — docela neosobní.

Univ. prof. Emil Svoboda.

III.

Vážená redakce!

V posledním čísle „Přítomnosti“ dočetl jsem se nepříznivého úsudku právníka o profesorech a jejich činnosti na právnické fakultě. Věc ta by se mne nedotýkala, kdyby pisatel, prý podle souhlasného mínění příslušníků jiných fakult, své výtky nerozšiřoval na všechny fakulty Karlovy university a české techniky, tudíž také na českou filosofickou fakultu pražskou.

Co se pak této týče, jest jednotlivým posluchačům na učilišti, jež má tolik odborů a studijních skupin, vůbec nemožno se odvažovat nějakého paušálního soudu, a nadto výtky, na něž pisatel při tom myslel, lze snad s nejmenším právem činiti právě filosofické (a mohl bych dodati, i přírodovědecké) fakultě. Pisatel ostatně dobře nerozeznává činnost universitního profesora jednak učitelskou, jednak badatelskou, jednak zkušební.

Učitel universitní musí nutně přihlížet k cizí literatuře vědecké a tam, kde sám badatelsky nepronikl, musí a také smí podati kompilaci názorů cizích, arcit' spořádaných podle hlediska jednotného a kritického. Ovšem i taktó zpracovanou látku lze podávat v přednáškách srozumitelně slohem vpravdě vědeckým ba poutavým. V samostatných badáních pak má univ. člověk vystupovat s výtěžky své práce originálními a k publikaci vyzrálými: sloh naukové práce, a tudíž i množství cizích termínů úplně se řídí tématem a odborem práce. Toho všeho se na naší filosofické fakultě šetří s výjimkami mízivými; i mohl bych ze všech oborů filosofických, historických a filologických jmenovati dosti dlouhou řadu výborných učitelů a skvělých přednášečů, známých ostatně též širším kruhům z projevů a výkladů veřejných, a neméně imponantní řadu badatelů neúnavných, průbojných, z nichž každý trauduje svou vědu osobitě rád a s nadšením.

Konečně mohu se zastati členů filosofické a přírodovědecké fakulty a zčásti také vys. učení technického, jakožto examinatorů: všichni jsou v naší komisi pro střední školy jakož i při rigorosech naplnění naprostou blahovůlí vůči kandidátům, a nervosní jsou zpravidla zkoušenci nevalně připravení a nikoli profesori, kteří ztrácejí trpělivost teprve při nevědomosti a nepili prokázané a hříšné.

V Praze 20. prosince 1934.

Univ. prof. Dr. Jos. Janko.

Příští číslo „Přítomnosti“ vyjde 9. ledna 1935

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

52

Frédéric Lefèvre: HODINKA S COLETTE*

V tichých chodbách hotelu Claridge na pařížských Elysejských polích se díváme na kovová čísla, která jediná odlišují dveře ode dveří. Zdvíží nás zavezla do šestého poschodí a netečný „liftoý“ nás tam nechává na prahu labyrintu.

620, 616, 612, 609, 608 . . . Teď jsme tedy už blízko. Konec chodby je zatažen a oddělen záclonou. Za záclonou je část chodby vyplněna velikánskou knihovnou. Jsme na dobré stopě . . .

A klepeme na Colettiny dveře.

Teplý a srdečný hlas hostitelky ještě neviditelné, hlas nenapodobitelný, již tolikrát popisovaný hlas, který však si nedovedou představit lidé, kteří jej ještě nikdy neslyšeli, se ozývá v té chvíli, když nás do předpokojce uvádí subreta, která také je zřejmě bytost svérázná. A tu, zároveň s tím hlasem nás obklopuje ovzduší pokojného, nevysokého bytu, plného barev, světelných odrazů, vůně, diskretních lamp, rafinovaných intimností — těch intimností, o nichž sní tolik čtenářů Colettiných knih — ovzduší jeho přítomnost na sobě budeme cítit jako hebký, hedvábný pláštík, až po skončení návštěvy vyjdeme zase na vlhký chodník v Elysejských polích.

Rozhlížím se kolem. Ne, není zde krb s hroutícími se poleny. Zdálo se mi, že cítím jeho příjemné teplo, že přistihuji jeho odrazy na bibelotech, na sametovém divaně, na hedvábných lenoškách. Všude květiny: na stě-

nách, na stropě, na lampách a také na vázách, jejichž křišťál se třpytí. Šedá kočka sedí na dvou knihách. Je to strážkyně malého psacího stolu, postaveného proti světlu ve výklenku okna, z něhož je vidět šeré nebe,

místo a jde se uvelebit mezi buldočkův hřbet a opěradlo lenošky.

Je to „colettovštější“, než nejpřirozenější Colette, tato malá scéna, a kouzelnice, jež zrovna vešla, také je „colettovštější“, než si mohou

František Halas:

PRÍZNÁNÍ.*

V ošatce snu již život prosakuje kolébán nocí v neubáňi těla svého vír sudby až ke dnu pohružuje není tu dcery krále egyptského

Úděl štěstí mi nedán byl a přes to nutím se ke chvále chval malosti víry bych se zbyl v prázdnotu svou ozvěny všechny žal

Všš nezvrostu než nad tu vteřinu již svědkem nikdo nebude v náručí stínů potom spočinu a pýchky mě jen ubude

Pak čist jak list jenž serván byl padnu ke kořenům bytí barev i vůní jsem se zbyl tvar duše uchoval však bez rozbití

Ta zvedne se do mrazů osamění a rozpráší pel všeho co jsem měl a svět v té chvíli o mlo se změnil jako by mrakem rováš proletěl

V košíku snu do smrti vtékám ty ke mně skloněna své ruce stáhni zpět já odevzdal se spodním černým řekám co hloubí kout v kterém lze zapomnět

* Z 2. čísla „Života“, listu pro výtvarnou práci a uměleckou kulturu.

jímž však za tohoto listopadového odpoledne prosakuje jenom skoupé světlo.

Colette je ještě pořád neviditelná, ale už je blíž, za pootevřenými dveřmi.

— Jen co se napudruji! Moment! . . . Musím přece vypadat trochu slušně!

A tu buldočí fenka, schovaná pod plaidem, seskakuje s nízké lenošky, jde za tím hlasem, obrací se, ještě než došla k cíli, hrdá jako vrchní komoří, protože její velitelka patrně již učinila pohyb, který ji přivede do salonu.

Colette opravdu přichází a fenka se vrací na své místo pod plaid. Protože Ona je zde, kočka opouští své

představití ti, kteří ji neznají, ba ještě „colettovštější“ než vzpomínka, kterou jsme si na ni uchovali: její živý a vlídný pŕvab, ta starostlivost o hosty (— Posadte se sem; ne, tam; udelejte si pohodlí . . . To by bylo pěkné, abyste se u mne necitili jako doma!), její vzrušující pohled, její velebné čelo pod chumáčemi vlasů, které rozšiřují horní půlku tváře a zužují drobnou bradku . . .

Colette přehazuje křížem bosé nohy pod tmavomodrou sukni a prohlíží si je v řemínkových sandálech.

— Nevím, co si o mně řeknete; zrovna jsem se vrátila z procházky; možná, že jsem přinesla trochu bláta . . . ale je mi dobře jenom s hollýma nohama, jak venku, tak doma.

* Životopisným, česky dosud netištěným cyklem knih „KLAUDINA VE ŠKOLE“, „KLAUDINA V PARÍŽI“, „KLAUDINA V MANŽELSTVÍ“ a „KLAUDINA ODCHÁZÍ“ bylo zahájeno sešitové vydání knih francouzské spisovatelky paní Colette. Patří k nejvýznamnějším zjevům moderní literatury francouzské a kritika staví ji jako umělkyni slova po bok Anatola France. Žena bohaté a bouřlivé životní zkušenosti, kterou prožívala s očima vnímavými a srdcem dychtivě otevřeným; byla tulačkou, herečkou, varietní umělkyní, reportérkou novin, bohémkou, i dámou velkého světa — ale především rozenou

spisovatelkou, schopnou upřímně vidět život a svět a neméně upřímně sdělovat své zážitky. Byla nazvána „kouzelnicí stylu“, „historičkou a zároveň básníčkou pudů“, „. . . ne však pudů, pokřivených filosofií a literaturou, ani pudů, zvrácených chorobou zvidavostí a učenou nudou. Tyto instinkty jsou u ní docela blízounko primitivnímu životu, živočišnému a radostnému; jsou to instinkty rozvíjející se květiny, hrajícího si psa, dozrávajících venkova, množícího se v bezmezném elánu šťastného života. Tyto instinkty jsou harmonické, poněvadž poslouchají rytmu, rytmu vesměrného života. Colette jej procítila

Tichý smích jí víří v hrdle, smích náhle přerušený zvoněním telefonu.

— Ale prosím vás, já nesoudím na-prosto nic o ženském volebním právu.

—
— Nic se příteli nebojte; až o tom budu mít nějaký názor, projeví se to náramně prudce. To je přece můj žánr!

—
— Kdy ten názor mít budu? Oh, to já nevím! Možná za týden. Zatím jsem zapražena do žurnalismu, a to víte

Colette rozduřené zavěšuje sluchátko. Někjaký zvuk se ozývá s lenošky, na níž leží fenka s kočkou. To fenka přizvukuje své paní.

A protože Colette mluvila o žurnalismu, říkám, jak je její poslední román D u o nejen názorným obrazem jistého lidského zákona, ale také uměleckým úspěchem tak mistrovským a také „řemeslné“ tak skvěle udělaným, že to nikdy nebylo předstíženo.

Colette boří bradu do skotského šátku, který se jí ovíjí kolem krku; zřejmě se zablouhá.

— Nevím, co je to „řemeslo“. To opravdu nevím! Ale nezapírám, že jsem v románě D u o chtěla dokázat něco pořádného, aby viděla, zdali se ještě dovedu obnovovat. Ale to je už jiná otázka.

Třebaže se obvykle s hrůzou odvracím od všeobecně platných myšlenek, v této své poslední knize jsem chtěla čtenáře popohnat k přemýšlení. Myslím, že člověk, k velikému svému překvapení snáší citovou zradu, ale nikdy v sobě nepřekoná tu druhou, tu pravou a jedinou. Dovede žít s jistým poznáním, ale nesaší poznání jiné, které je bližší jeho kůži, bližší jeho smyslu. Hledte: lidé se zabíjejí pro spáleninu, ne však pro nějaké svědění. Každá žárliivost je fyzická. Ti, kteří si upřímně myslí opak, se mýlí.

— Proto tedy váš hrdina z Dua, když si jasně uvědomí své fyzické neštěstí, skáče za svítání do kalné řeky!

— Ano, a zabíjí se proto, že se dopustil omylu sám na sobě.

Protože D u o je skvělý introspekční román o „milenecké dvojici“, snažím se svou hostitelku přimět, aby svou hlubokou znalostí lidských niter objasnila věcně palčivou otázku jednoty v manželství.

Colette chvíli mlčí.

s jaksí posvátným opojením a vyjádřila dojemně strídmě a hluboce“. Po cyklu Klaudivy přijdou postupně na řadu tyto knihy: Citové zátiší, Zrození dne, Povídky, Mitsou, Osení, Sido, Prostopášná nauka, Zlatičko, Zlatičkův konec, Tulačka, Pouta, Ta druhá. Za dokonalost českých překladů ručí nejlépe jména překladatelů jako Karla Tomana, Stanislava K. Neumanna, Jindřicha Hořejšího, Jaroslava Čiáše, Viliama Kúna, Staši Jílovské, J. Vobrubové-Koutecké a jiných. Sešity o 32 stranách vycházejí ve luháččtrnáctidenních po Kč 2.50. Jsou tištěny na příkrvě lehkém papíře v dokonalé grafické úpravě akad. malíře Eduarda Miléna.

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNÝ PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Sklady a generální zastoupení

Emil Grodecký, Praha I,

Bílková 10 - Telefon 624-95 Vzorok na venek vyplacene

Henry Drummond & Co. LTD.

továrna jemných angl. látek

SHIPLEY (England)

— Je-li taková jednota možná nebo ne, o tom nic nevím. Nevěřím ani tomu, že by moderní život byl příznivější ženám, že by z něho více těžila v oblasti lásky.

Vývoj manželství nezávisl na proměnách sociálního života, nebo ovšem by bylo nutné, aby do toho zasáhly na pohled cizí otázky urbanismu a prostorovosti. To jedině by mohlo vyřešit problém společného života.

Tato otázka místa a prostoru — úmyslně opakuji to slovo — je tak důležitá, že polygamie měla úplný úspěch právě v zemích, v nichž je možné zařadit to tak, aby ženy žily odděleně, a to i od svého společného manžela.

— Ale pak tedy je podle vašeho názoru společný život strašnou překážkou lásky i v zemích, v nichž je monogamie přikazována zákonem?

— Ano, to si myslím. O člověku, s nímž žiji, musí být možné říkat: „Nevím, kde je.“ Ale nedůvěřujte mému názoru, zrovna tak jak mu nedůvěřuji já sama: je to možná jenom přechodný názor tohoto období mého života. Abych vám to řekla po lopatě: kdybych byla o dvacet, o třicet let mladší, smýšlela bych možná jinak.

Colette, zvrátivši hlavu na opěrku, uniká do oblasti, v níž je sama. Buldoč fenka žalostně vrní ze sna a zmlkává.

Najednou má hostitelka spustí nohu na koberec, jako by se vracela na pevnou půdu.

— A potom taky: nic o tom nevím. Nemohu říci, zdali tak smýšlím proto, že jsem tak stará, nebo z nějakého jiného důvodu, ale jednou věcí jsem si jista: že totiž mám paměť, která mi nikdy nevyhovívá službu, paměť, která mi dovojuje nezapomínat na nic, co jsem kdy zažila. A zvláštností mé povahy je, že mám ráda všechno, co jsem kdy zažila, i to, o čem mohu říkat: „Bože můj, jak jsem byla nešťastná!“ To všechno štěstí, neštěstí, to, co vyplivuji, i to, s čím se mazlím, to všechno je můj majetek a mám to ráda. Jsem ráda, že jsem měla všechno, co jsem měla. Je to možná nějaký starý pud vlastnictví! A je to ostatně téměř jediný můj majetek, s tím svým domkem na jihu. Nejednou se mne lidé ptají: „Kdybyste svůj život mohla prožít znovu, co byste si zvolila, co byste vyloučila, co byste si ponechala?“ Já si nechávám všechno; potřebuji všechno, co jsem měla.

„Ale co štěstí?“ ptají se ti lidé. Štěstí? Nevím, co je to. Nedovedu tomu slovu dát formu! Štěstí bez neštěstí, to je neúplné. Hledíte, to mi připomíná člověka, kterého jsem vel-

mi milovala a který mě trápil. Omlouval se! Omlouvat se! Jako kdyby muž nemusil ženě poskytovat možnost jak štěstí, tak neštěstí, a jako kdyby žena, hodná toho jména, nemusila usuzovat, že dostává od muže jenom štěstí je příliš málo!

Fenka zavrčela, kočka se zavrtěla, a jejich paní uhodnuví, že je jim horko, odtahuje jejich lenošku od ústředního topení, odhrnuje plaid a se smíchem jde ke mně.

— Jistě si myslíte, že jsem hrozně neskromná se svými teoriemi, že? Přiznávám to, jsem neskromná, ale žít se se mnou dá snadno, velmi snadno...

Vracím se k Duu, k počátečnímu námětu naší rozmluvy, a říkám Colette, jak mě překvapila hudební kompozice té knihy, její leitmotiv, její reпрisy, její změny v tónině...

— I hledíme! Toto mi ještě nikdo neřekl a ani netušíte, jak mě tento váš postřeh zajímá. Já toho o sobě mnoho nenapřemýšlím a ani na toto jsem nemyslela, přece však cítím, že to, co říkáte, je jistě pravda. Pocházím z rodiny neobyčejně muzikantské: byli jsme čtyři děti, všichni jsme měli pudové hudební nadání a všichni jsme se ovšem vzpírali učit hudbě. Jediný bratr, který mi zbývá, opravdu dovede na pianě zahrát zaslechnutý nápěv. Já ostatně také. Když mu bylo šest let, bratr občas zmizel z domu — to potom vždycky býval veliký nářek, že se ztratil — a chodil za potulným kolovrátkářem, klarinetistou nebo houslistou, kteří přicházeli jednou, dvakrát ročně. Chodil za nimi tak daleko, až se dobře naučil písničkám, jež hráli a teprve potom se vracel domů.

Také základní tón začátku Duu, stlumený, soustředěný, složený ze samých odstínů a harmonií, ve mně zanechal hluboký umělecký dojem. Říkám to slavné autorce.

— Nemám ráda žádný literární paroxysmus a zuřivě se mu bráním.

Daleká vzpomínka a Colette se znovu směje tím svým hrdelným smíchem.

— Když jsem pracovala pro Willyho (jako tolik jiných!) jeho drsnost, jež bývala hrozná, mi dala jednu spásnou lekci. Jednou, když jsem mu podala svou práci, mi ji stroze hodil přes chmurný, černý stůl, na jehož koncích jsme oba seděli: „No jo, ovšem, vy jste poslední z lyrických!“ řekl mi. Je to sprcha trochu studená, to uznávám, ale není to neuzitečné: probouzí to ostychl!

Willy, Klaudina... Coletteiny spisovatelské počátky... to, je silnější než já...

— Ach, to je docela prosté, přáteli: Willy byl stížen jenom jedinou neschopností, totiž neschopností psát. Ale to byla neschopnost opravdu naprostá (případ nesmírně zajímavý). A tak jednou, když potřeboval nějaký rukopis, se mne zeptal, zdali nemám nějaké vzpomínky ze svých dětských let, z obecné školy atd. ... Bylo mi jedenadvacet, byla jsem poslušná, zkusila jsem to. Tak vznikla Klaudina ve škole. Když jsem mu přinesla tuto svou první práci, přečetl si to, ušklíbl se, a protože v tom nenašel nic zajímavého, zamkl to do šuplíku. A já jsem se vrátila k své „nezaměstnanosti“. Uplynul rok. Jednou, když neměl co dělat, Willy si dělal pořádek ve stole. Našel v něm můj rukopis, přečetl jej a hrozně zaklel. Přiběhla jsem: „Co se stalo?“ — „Nic.“ To se mne zřejmě netýkalo (už!). Běžel k svému nakladateli. Byl to úspěch. A Willy hned myslil na pokračování. „Dovedete si představit Klaudinu v Paříži?“ — „Proč ne?“ — „Pak tedy, miláčku, honem, honem do práce. A pospěšte si; jsme už bez groše.“ — Dala jsem se do toho. Zrovna tak to bylo s Klaudinou v domácnosti a s Klaudinou na odchodu. Ale nejednou jsem byla zoufalá, že se ze mne stává takový chronický spisovatel. To potom mě Willy doma zavíral na klíč!

— Podle toho, s čím jste se mi již svěřila, myslím, že vy sama se teď zamykáte doma, abyste se přinutila k práci!

Colette si upřímně povzddechla.

— To je pravda, nemohu přivýknout svému zaměstnání, nemohu přivýknout ani jeho nástrahám, ani omylům, které na nás číhají, ani plí, která nesmí nikdy ochabnout. Zachraňuje mě jenom mé svědomí, má vůle ukázat, co všechno dovedu. Nepovolím, dokud nedám řádný tvar tomu, do čeho jsem se pustila.

— Nalézat v tom štěstí, to tedy ne! Především, řekla jsem vám již, že nevím, co to slovo znamená, a nikdy bych si nemohla myslet, že by bylo možné přirovnávat spisovatelskou práci k nějakému požitku. Jenom cvik zde něco platí. Člověk se chce vždycky cítit bez výčitek svědomí, a když ho svědomitost neopustí je zachráněn. Já, až mě opustí svědomitost, zahodím pero... a budu patrně připravena zahodit všechno.

— Žurnalismus, no ovšem, to mám velmi ráda. Kdybych byla pracovala snadněji, byla bych se mu věnovala víc. Ale probouzet se každého rána s myšlenkou: „Jaké břímě dnes zas leží na mém životě!“ — ne, to je nad mě síly, protože nic nedovedu dělat lehkomyšlně a chvatně. Pracuji tak pomalu a tak dlouho, že teď psávám vždycky ležíc; sedět mě unavuje. Kdybych mohla psát stojíc, jak to dělá Lucien Descaves, to by se mi líbilo. Ale ten má z pekla štěstí, že tak málo váží! Tak se nutím do všelijakých opatrností, abych mohlo ještě dlouho psát. Dokonce i barvu papíru si volím... Modrou nebo světle zelenou, takovou, která nejméně unavuje oči. Cože, vy se tomu díváte? Vy píšete na bílém papíře? Ale to musíte zkusit můj papír!

Colette vyskakuje a vrací se s náručí papíru tak těžně zeleného, že odmítám, jenom velmi chabě... A tu, aby mně úplně přemluvila, praví: — Jen si to vemte, klidně si to vemte. Moji nakladatelé jsou velmi hodní; posílají mi ho i 4000 archů najednou! A to všechno popíší svým písmem!

— Mé rukopisy? No prodávám je když mohu.

Colette se směje tak vesele, že probouzí fenku a kočku; protahují se. — Ale teď jsou amatéři vzácní.

Musím jí dát ještě jednu otázku, poslední.

— Na mou čest: rozděláná nemám naproti nic. Žádný nový román jsem nezačala. Proto taky mám kdy, chodit do divadla a psát kritiky... Tentokrát se loučím. Colette vstala a dívá se k oknu.

— Prší! To je krásné! Teď mám ráda vlhkost; potřebuji ji víc než suché počasí. To je zvláštní, jak se člověk mění; dříve to bývalo naopak: milejší mi bývalo slunce.

A vyprovázejíc mě, Colette znovu praví:

— Vám se nezdá, že je to švanda, když se tak měníme? Zaujíme při tom všelijaké překvapení...

CO MÁ ČLOVĚK Z UMĚNÍ.

List pro výtvarnou práci a uměleckou kulturu „Život“, jehož druhé číslo třináctého ročníku právě vyšlo, obrací se svojí částí textovou i obrazovou na čtenáře a diváky, jejichž silou a radostí je — jak to tu pěkně povídá Josef Čapek v článku: Co máme z umění — ono veliké a hluboké vnitřní pohnutí a obohacení, které si odnáší ze svých, celou duší žitých vztahů k uměleckému dílu. „Umění jsou věčné, nemělo by stárnout“, vykládá kdesi Luigi Pirandello. „Ale na neštěstí je to s uměním jako se ženou: miluje módu“. Uvědomujeme si rub této vědy nad novým sešitem „Života“, který usiluje „vrádit umění do našeho citu, do naší duchovní písne, a tedy vůbec do našeho života. Již sám fakt, že je tu třeba úsilí, svědčí o určitém neporozumění mezi dnešním uměním a dnešním životem. Ne z nejmenších příčin tohoto neporozumění zdá se nám právě ta „módnost“ části dnešního výtvarného umění a z toho jakási nedůvera k jeho trvalým hodnotám, o nichž mezi kulturními lidmi nemůže dnes již být sporu. Má-li ale umění být živé, to jest má-li mluvit k dnešnímu člověku, musí i jeho vyjádření býti dnešní a nemůže ustrnouti na starých vzorech. Tento zdánlivý antagonismus odstraní, přiblíží a uzřejmí dnešního diváku obraz či sochu, bude ještě dlouho tvrdým oříškem snah po vzájemném prolnutí umění a života. Tím tvrdším, poněvadž pravý umělec předbívá svou dobu a vzdaluje se tak svým současníkům. Překlenouti takto vznikajícího distanc mezi umělcem a vjemem diváka, bude tedy vždy úkolem a snahou všech tlumočnicků umění. Druhé číslo „Života“ jest převážně věnováno dílu česko-francouzského malíře O. Kubína. Jean Giono za Francouze a V. Nebeský za Čechy vykládají nám zde jeho tvorbu dvěma samostatnými statěmi. Je tu reprodukováno rovněž jedenáct olejů a jeden lept z jeho souborné výstavy, pořádané Uměleckou besedou v Obecním domě. Roger Allard napsal pro totožné číslo článek o malíři štěstí Raoulu Dufy, z jehož díla jsou zde reprodukovány jeden olej a dvě kresby perem a konečně dva oleje G. Braqua. Text je zahájen básní Fr. Halase: Přiznání. Současný kulturní život je glosován mnoha články, z nichž uvádíme zejména: Má reportážní román budoucnost, od Karla Čapka; Má dáti — Dal, od K. Šourka; Kolem socialistického realismu a jiné. Druhý sešit je oproti první větší o čtyři stránky textu a celou výpravou i grafickým provedením se reprezentuje velmi pěkně. r.